

Opinnäytetyö (AMK)
Hoitotyön koulutusohjelma
Terveystenhoitotyö
2013

Johanna Salmi & Essi Uotila

EHKÄISEVÄÄ PÄIHDETYÖTÄ NUORILLE

– Esittävä taide alkoholivalistuksen keinona

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Hoitotyön koulutusohjelma | Terveydenhoitotyö

Huhtikuu 2013 | 51 + 4

Ohjaajat: Sirpa Nikunen & Tiina Pelander

Johanna Salmi & Essi Uotila

EHKÄISEVÄÄ PÄIHDETYÖTÄ NUORILLE - ESITTÄVÄ TAIDE ALKOHOLIVALISTUKSEN KEINONA

Nuoret vaikuttavat olevan murrosiässä erityisen alttiita päihdekokeiluille. Suomalaisnuoret juovat ensimmäisen humalansa keskimäärin 14-vuotiaina, mutta 12-vuotiaista lähes kaikki ovat vielä raittiita. ”MIMO – Moving In, Moving On! Application of Art Based Methods to Social and Youth Work” -hankkeen puitteissa toteutettiin taidelähtöisin menetelmin päihdevalistustapahtuma ”Saa olla selvänä”. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää nuorten mielipiteitä tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä sekä teatteriesityksestä alkoholikasvatuksen keinona. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää tehokkaan päihdekasvatuksen suunnittelussa.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin kyselylomakkeella ”Saa olla selvänä” -tapahtumien yhteydessä seitsemäsluokkalaisilta (n=386) neljässä Salon kaupungin yläkoulussa. Vastausprosentti oli 80 % seitsemäsluokkalaisista. Kyselylomake muodostui monivalintakysymyksistä ja avoimista kysymyksistä. Aineisto analysoitiin monivalintakysymysten osalta SPSS-ohjelmalla ja avoimien kysymysten osalta laadullisella sisällönanalyysillä.

Neljä prosenttia nuorista ilmoitti, ettei tapahtuma saanut heitä miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita lainkaan. Nuorista 66 % koki saaneensa erittäin paljon tai paljon tärkeää tietoa alkoholinkäytön riskeistä ja haitoista. Seitsemäsluokkalaisista 29 % ei aio koskaan kokeilla tai käyttää alkoholia, mutta 16 % on jo kokeiluja tehnyt. Lähes kaikki vastanneista seitsemäsluokkalaisista olivat sitä mieltä, että hauskaa voi pitää ilman alkoholia.

Nuoret kokivat teatteriesityksen olevan hyvä tapa kertoa alkoholinkäytön riskeistä, ja se lisää päihdeidenkäytön vaikutusten käsittelyä. Esitys myös tukee visuaalista oppimista ja helpottaa asian oppimista ylipäättäen. Lisäksi se on nuorten mielestä mielenkiintoinen ja mielekäs tapa käsitellä aihetta. Nuoret toivoivat vastaavanlaista tapahtumaa tupakoinnista. Pieni osa nuorista koki, ettei teatteriesitys ollut sopiva keino kertoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä.

Yhteenvedon voidaan todeta teatteriesityksen olevan vaikuttava ja nuorille mieluinen valistusmuoto, joka tukee erilaisia oppimistapoja. Nuorilta saatuja mielipiteitä kannattaa hyödyntää tulevaisuudessa päihdekasvatusta suunniteltaessa.

ASIASANAT:

Nuoret, ehkäisevä päihdetyö, päihdekasvatus, päihteet, terveystieteet

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Nursing | Health care

April 2013 | 51 + 4

Instructors: Sirpa Nikunen & Tiina Pelander

Johanna Salmi & Essi Uotila

SUBSTANCE ABUSE PREVENTION FOR YOUTH - ALCOHOL EDUCATION BY MEANS OF PERFORMING ARTS

The youth seem to be particularly susceptible to substance abuse experimentations during the puberty. The Finnish youth drink their first drunkenness approximately at the age of fourteen but almost all 12-years-olds are still nondrinkers. Within the framework of project "MIMO – Moving In, Moving On! Application of Art Based Methods to Social and Youth Work" was an organised event "Alcohol education for youth by means of performing arts". The purpose of this thesis was to clarify youth's opinions about the event and alcohol consumption together with their opinions about using theatrical performance as an alcohol education tool. The aim is to provide information that could be exploited in planning alcohol and drug education.

This thesis' material was collected in "Alcohol education for youth by means of performing arts" events from seventh-graders (n=386) in four Salo secondary schools by means of questionnaires. The response rate was 80 %. The questionnaire consisted of multiple-choice questions and open questions. The material was analyzed by SPSS-program and qualitative content analysis.

Four percent of this youth reported that the event did not get them to think about alcohol-related issues. Two thirds of youth received very much or much information about disadvantages and risks of alcohol consumption. Of all these seventh-graders 29 % will never try or use alcohol but 16 % has already tried alcohol. Almost every young thought that it is possible to have fun without alcohol.

The youth reported that theatrical performance is a good way to tell about the risks of alcohol consumption because it increases processing the effects of substance abuse. It also supports visual learning and makes things easier to learn. In addition youth think it is an interesting and meaningful way to handle this issue. They requested a similar event about smoking.

In conclusion, a theatrical performance seems to be an impressive and liked education form that supports different kinds of learning methods. The youth's views should be used more in the future when planning alcohol and drug education.

KEYWORDS:

Adolescence, alcohol, drugs, health education, substance abuse prevention

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 NUORI JA PÄIHTEET	7
2.1 Nuoren päihteidenkäyttöön vaikuttavia tekijöitä	8
2.2 Päihteidenkäytön haittavaikutuksia nuorelle	10
2.3 Suomalaisten nuorten päihteidenkäyttö	11
3 NUORTEN EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ	15
3.1 Nuorten ehkäisevän päihdetyön tasot	15
3.2 Nuorten ehkäisevän päihdetyön menetelmiä	16
4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSONGELMAT	21
5 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTUS	22
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
6.1 Nuorten mielipiteitä ”Saa olla selvänä” -tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä	27
6.2 Nuorten mielipiteitä teatteriesityksestä alkoholikasvatuksen keinona	32
7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	39
8 POHDINTA	44
LÄHTEET	48

LIITTEET

- Liite 1. Opinnäytetyössä hyödynnetyt keskeiset tutkimukset
- Liite 2. Toimeksiantosopimus
- Liite 3. ”Saa olla selvänä” -kyselylomake
- Liite 4. Tutkimuslupa

TAULUKOT

Taulukko 1. Nuorten mielipiteet tapahtumasta ja alkoholista.	27
Taulukko 2. Tyttöjen ja poikien mielipiteet tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä.	28
Taulukko 3. Tyttöjen ja poikien ajatukset alkoholinkäytön aloittamisesta.	28

Taulukko 4. Perniön yhteiskoulun seitsemäsluokkalaisten mielipiteet tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä.	29
Taulukko 5. Hermannin koulun seitsemäsluokkalaisten mielipiteet tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä.	30
Taulukko 6. Laurin koulun seitsemäsluokkalaisten mielipiteet tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä.	31
Taulukko 7. Moision koulun seitsemäsluokkalaisten mielipiteet tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä.	32
Taulukko 8. Teatteriesitys on eri oppimistapoja tukeva valistuskeino.	35
Taulukko 9. Hyödylliset palautteet ”Saa olla selvänä” -tapahtumasta.	38

1 JOHDANTO

Murrosiässä nuoren mielessä ja kehossa tapahtuu suuria muutoksia. Nuoren älyllinen ja looginen ajattelu lisääntyy, hän alkaa irrottautua vanhemmistaan ja ottaa muuttuneen kehonsa haltuun. (Aalberg & Siimes 2007, 11, 75.) Ystävyys-suhteista tulee merkityksellisempiä ja ne muovaavat nuoren arvomaailmaa. Kavereiden hyväksyntä on entistä tärkeämpää. (Aaltonen ym. 2003, 92–93.) Nuoren itsenäistymisprosessi on tasapainoilua vastuun ja vapauden sekä vanhempien asettamien turvallisten rajojen välillä (Aaltonen ym. 2003, 15). Nuori saattaa ilmaista itseään riskikäyttäytymisellä, joka ilmenee esimerkiksi tupakan, alkoholin tai huumeiden käyttönä (Aalberg & Siimes 2007, 271).

Suomi vahvisti vuonna 2001 Nuoret ja alkoholi -julistuksen, jonka mukaan nuorilla on oikeus saada pätevää ja objektiivista tietoa ja valistusta alkoholin käytön vaikutuksista terveyteen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 46). Suomessa raittiustyölain (19.11.1982/828) mukaan väestöä pitää ohjata päihdeiden käytön välttämiseen, ja päihdehuoltolaki (17.1.1986/41) velvoittaa kuntia ehkäisemään päihdeiden ongelmakäyttöä vaikuttamalla ongelmakäyttöön johtaviin elämäntapoihin ja elinolosuhteisiin. Ehkäisevällä päihdetyöllä voidaan yrittää vähentää ja siirtää nuoruusiälle tyypillisiä päihdekokeiluja myöhemmäksi (Aira ym. 2010, 6).

Syksyllä 2012 Salossa järjestetty MIMO-hankkeeseen liittyvä ”Saa olla selvänä” -tapahtuma oli esittävän ja osallistavan taiteen keinoin annettua päihdevalistusta seitsemäsluokkalaisille (MIMO 2011a). Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää nuorten mielipiteitä ”Saa olla selvänä” -tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä sekä heidän ajatuksiaan teatteriesityksestä alkoholikasvatuksen keinona. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää tehokkaan päihdekasvatuksen suunnittelussa. Tutkimukseen osallistuneista nuorista 66 % koki saaneensa tapahtumasta tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä paljon tai erittäin paljon. Suuri osa nuorista koki teatteriesityksen mielekkääksi ja mielenkiintoiseksi tavaksi käsitellä alkoholinkäytön riskejä ja haittoja. Tässä työssä käytetyt tutkimukset keskeisine tuloksineen on koottu taulukkoon liitteeseen 1.

2 NUORI JA PÄIHTEET

Nuori ja nuoruus voidaan määritellä monella tavalla. Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) määrittelee lapseksi alle 18-vuotiaan ja nuoreksi 18–20-vuotiaan. Nuorisolain (27.1.2006/72) mukaan alle 29-vuotias on nuori, mutta 18-vuotias on täysi-ikäinen (esim. laki holhoustoimesta 1.4.1999/442). Kehityksen perusteella nuoriksi voidaan määritellä 12–22-vuotiaat, ja nuoruus jaetaan kolmeen vaiheeseen: varhaisnuoruuteen (12–14v.), varsinaiseen nuoruuteen (15–17v.) ja jälkinuoruuteen (18–22v.) (Aalberg & Siimes 2007, 68). Nuoruus on elämänvaihe, jonka aikana lapsesta kehittyy aikuinen. Sen aikana nuori käy läpi kehityskriisin ja kypsyy fyysisesti, sosiaalisesti ja psyykkisesti. Kehityskriisin aikana nuori etsii elämälleen tarkoitusta miettimällä mennyttä ja tulevaa sekä suhteuttaa ympäristöönsä omia voimavarojaan ja tarpeitaan. (Aaltonen ym. 2003, 13–14.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa on vahva alkoholikulttuuri (Havio ym. 2008, 50), ja suomalaisten alkoholinkulutus onkin noin kolminkertaistunut viimeisten 40 vuoden aikana (Karlsson & Österberg 2010, 15). Suomalaiset juovat alkoholia humalahakuisesti, eikä humalatilaa hävetä (Seppänen 2006, 129). Alkoholin lisäksi Suomessa käytetään muitakin päihteitä, kuten tupakkaa, huumausaineita ja lääkkeitä. Kaikkien näiden käyttöön liittyy sama haluttu mielihyvää tuottava vaikutus. (Havio ym. 2008, 50–51.)

Alkoholivalmisteet, alkoholijuomat ja väkiviina ovat alkoholipitoisia aineita. Alkoholilain (8.12.1994/1143) mukaan alkoholipitoisessa aineessa on etyylialkoholia enemmän kuin 2,8 tilavuusprosenttia. Alkoholivalmisteet voidaan luokitella viiteen eri kategoriaan: alkoholijuomiin, mietoihin alkoholijuomiin, väkeviin alkoholijuomiin, väkiviinaan ja alkoholivalmisteeseen, joka ei ole väkiviina tai alkoholijuoma, ja saattaa olla denaturoitu. (Alkoholilaki 8.12.1994/1143.) Vuonna 2011 alkoholijuomien kokonaiskulutus oli Suomessa 10,1 litraa 100-prosenttista alkoholia asukasta kohden. Kokonaiskulutukseen lasketaan tilastoitu kulutus ja tilas-

toimaton kulutus, kuten kotivalmistus ja matkailijoiden tuoma alkoholi. (Varis & Virtanen 2012, 2.)

Tupakka on määritelty tupakkalaissa (13.8.1976/693) nautintoaineeksi, joka on valmistettu tupakkakasvien rungoista, varsista tai lehdistä, ja aineeksi, joka sisältää niitä. Tupakkatuotteita ovat esimerkiksi pureskeltavaksi, imeskeltäväksi tai poltettavaksi tarkoitettut tuotteet, jotka on valmistettu osittain tai kokonaan tupakasta (tupakkalaki 13.8.1976/693). Huumausaineet on määritelty tarkkaan Suomen huumausainelaissa. Uusien aineiden vaarallisuuden ja huumaavat ominaisuudet arvioi Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus, Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinnin laitos sekä tullin ja poliisin. (Huumausainelaki 30.5.2008/373.) Huumeeksi voidaan kutsua ainetta, joka on mainittu huumausainelaissa ja jota käytetään muuhun kuin lääkinälliseen tarkoitukseen omatoimisesti (Poikolainen 2003, 43). Huumeita voi käyttää suonensisäisesti, polttamalla, hengittämällä, nuuskaamalla tai pureskelemällä. Ne voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: rauhoittaviin, piristäviin ja hallusinogeenisiin. (THL 2009.)

2.1 Nuoren päihteidenkäyttöön vaikuttavia tekijöitä

Nuoren kasvuun ja kehitykseen vaikuttavia tekijöitä on useita. Nuoren oma aktiivisuus, perinnölliset ominaisuudet sekä fyysinen, kulttuurinen ja psyykinen ympäristö asettavat nuorelle kehityshaasteita. Kasvaakseen ja kehittyäkseen tasapainoisesti ja kokonaisvaltaisesti nuori tarvitsee myös turvallisia ihmissuhteita. Merkityksellisiä kasvatustahoja ovat kodin ja koulun lisäksi vertaisryhmissä solmitut ihmissuhteet, koska ne vaikuttavat voimakkaasti nuorten valintoihin ja arvomaailmaan. (Aaltonen ym. 2003, 15–16.)

Nuoruuteen liittyy vahvasti nuoren halu olla osa suurempaa ryhmää, mitä korostetaan esimerkiksi yhteneväisellä pukeutumisella, käyttäytymisellä ja kiinnostuksen kohteilla (Salmi 2004, 106). Kavereiden hyväksyntä ja heidän kanssaan jaetut arvot ovat usein nuorille vanhempien näkökulmia tärkeämpiä. Tämän vuoksi kaveripiirin paine on kova. Kaveri- ja ystävyysuhteet vaikuttavatkin merkittävästi nuoren identiteetin ja persoonallisuuden kehittymiseen. Ystävyysuh-

teissa nuorella on mahdollisuus käsitellä kasvamiseen ja aikuisuuteen liittyviä asioita sekä harjoitella luottamusta, toisen ihmisen kunnioitusta ja toisesta välittämistä. Hyväksytyksi tuleminen, kiintymys ja yhteenkuuluvuus lisäävät nuoren itsevarmuutta ja läheiset ystävät saattavat myös lisätä toistensa itsetuntemusta. Ystävät ja kaverit toimivat eräänlaisina ”peileinä”, joihin nuori vertaa itseään. Heiltä saatu palaute ja hyväksyntä vaikuttavat lisäksi nuoren itsetunnon kehitykseen. Ystävyyssuhteet ja vertaisryhmissä toimiminen kehittävät myös nuorten kommunikaatio-, vuorovaikutus- ja ryhmätyöskentelytaitoja sekä opettavat nuorille erilaisten näkökulmien omaksumista. (Aaltonen ym. 2003, 87, 92–94, 101.)

Nuoren terve psyykinen kehitys häiriintyy, mikäli nuori jää yksin, ryhmien ulkopuolelle. Toisaalta lapsenomaisia yllykkeitä toteuttavat ja taantumatilaa jättäneet ryhmät eivät myöskään tue nuoren kasvua. (Aalberg & Siimes 2007, 72.) Niemelän (2008) tutkimuksen mukaan lapsuudessa ilmenneet käytösongelmat yksinään tai tunne-elämän ongelmien kanssa sekä hyperaktiivisuus ennustivat varhaisaikuisuudessa runsasta päihteidenkäyttöä ja niihin liittyviä rikoksia. Masennusoireet puolestaan ennustivat päivittäistä tupakointia. Tutkimuksen perusteella lapsuusiän psyykkisiä ongelmia tulisi kartoittaa kouluterveydenhuollossa. (Niemelä 2008, 81, 95.)

Nuoruuteen liittyvä halu saada voimakkaita kokemuksia ja elämyksiä, jolloin nuori saattaa vastustaa normeja, järjestystä ja yhteiskuntaa. Tällainen riskikäyttäytyminen on nuoren tapa pyrkiä sisäiseen tasapainoon, ja se voi ilmetä esimerkiksi alkoholinkäyttönä tai tupakointina. (Aaltonen ym. 2003, 284.) Käyttäytymisen taustalla saattaa siis olla esimerkiksi liian kovat arkielämän vaatimukset, nuoren kokema psyykinen kärsimys tai nuoren halu päästä tavallisesta elämästä poikkeavaan tunnetilaan (Aalberg & Siimes 2007, 270). Erään teorian mukaan tupakan ja alkoholin kokeilu ja käyttö kuuluvat nuoren kehitystehtäviin. Kokeilujen ja käytön kautta nuori yrittää itsenäistyä ja irrottautua perheestään. Tupakka- ja alkoholikokeilut ovat nuorelle myös askel kohti aikuisuutta ilman aikuisen vastuunottoa tekemisistään. (Aaltonen ym. 2003, 284–285.)

2.2 Päihteidenkäytön haittavaikutuksia nuorelle

Päihteidenkäyttö on kuitenkin nuoren terveydelle haitallista samalla tavalla kuin aikuisenkin terveydelle (Marttunen & Kiiänmaa 2003, 103). Tupakka sisältää myrkyllistä nikotiinia, joka aiheuttaa voimakasta riippuvuutta. Nikotiini kohottaa verenpainetta, lisää sydämen sykettä ja supistaa ääreisverisuonia, jolloin ihon verenkierto heikkenee ja lämpötila laskee. Suurina annoksina nikotiini aiheuttaa myrkytysoireita, kuten pahoinvointia ja päänsärkyä. Savukkeiden sisältämä häkä puolestaan heikentää ennen pitkää elimistön hapenkuljetusta ja tupakansavun muut aineosat aiheuttavat esimerkiksi hengitysteiden limakalvoärsytystä, lamaavat värekarvojen toimintaa keuhkoputkissa ja aiheuttavat jopa syöpää. Lisäksi pitkäaikaisella tupakoinnilla on yhteys sydän- ja verisuonitautihin, keuhkohtaumatautiin ja joihinkin muihin sairauksiin. Tupakointi aiheuttaa fyysisen riippuvuuden lisäksi myös psyykkistä, sosiaalista ja emotionaalista riippuvuutta. (Pietilä 2003, 420–423.)

Alkoholiin sen sijaan ihmisen elimistö reagoi eri-ikäisenä eri tavoin, joten nuoren keskushermosto sietää alkoholin vaikutuksia paremmin kuin aikuisen. Alkoholin puutteellinen palaminenkaan ei vastoin yleistä käsitystä ole vaaratekijä. Sen sijaan vaaraa aiheutuu siitä, että nuori on kokematon alkoholinkäyttäjä ja suurin haitta onkin nuorten alkoholinkäytöstä aiheutuvat tapaturmat. Elimistölle eniten haittaa aiheutuu alkoholin verensokeria alentavasta vaikutuksesta, jolloin aivojen energiansaanti ja toimintakyky vaarantuvat. Näistä voi seurata tajuttomuutta tai jopa kuolema. (Marttunen & Kiiänmaa 2003, 103–104.) Pitkäaikainen, jatkuva alkoholinkäyttö voi johtaa esimerkiksi verenpaineen kohoamiseen, alkoholi-maksasairauksiin, aivovammaan tai aivoverenvuotoon, syöpäsairauksiin sekä mielenterveysongelmiin (Alkoholiongelmaisen hoito: Käypä hoito -suositus 2011).

Lehto (2011) huomasi tutkimuksessaan, etteivät nuoret kokeneet kaikkia tutkimuksessa riskeiksi luokiteltuja asioita alkoholinkäytön riskitekijöiksi, vaan alkoholinkäyttöön kuuluviksi elementeiksi. Tutkimukseen osallistuneet nuoret pyrkivät välttämään alkoholinkäytön sosiaalisia riskejä, kuten kiinnijäämistä van-

hemmille tai joillekin muille aikuisille sekä vakavampiin seurauksiin johtavia virheitä. Itsensä satuttamisen riskin nuoret liittivät humaltumiseen ja kehon kontrollin heikkenemiseen. Nuoret ajattelivat alkoholinkäytöstä seuraavien tapaturmien olevan lieviä tai kontrollin heiketessä johtavan onnettomuuksiin tai kuolemaan. (Lehto 2011, 51–53, 62.)

Sen sijaan alkoholinkäytön fyysisten seurausten, kuten pahoinvoinnin ja oksentelun, tutkimukseen osallistuneet nuoret kokivat kuuluvan alkoholinkäyttöön. Tutkimuksen mukaan nuoret vaikuttavat mieltävän alkoholinkäytöksi lähinnä humalajuomisen, koska krapula kuuluu nuorten mukaan poikkeuksetta alkoholinkäyttöön. Tutkimuksessa haastatellut nuoret eivät tuoneet esille keinoja tai syitä välttää krapula. Myöskään sammumista ei pidetty sinänsä vaarallisena, vaan sen seurauksia. (Lehto 2011, 57–59.)

Huumeidenkäytön haittavaikutukset riippuvat siitä, mitä huumeita käytetään. Rauhoittavat huumeet lamaannuttavat keskushermostoa. Piristeet kiihottavat keskushermostoa ja jo pienet annokset voivat esimerkiksi aiheuttaa pahoinvointia, verenpaineen nousua ja sydämen lyöntitiheyden nopeutumista. Hallusinoogeenien käytöstä aiheutuu aistiharhoja ja muita psyykkisiä vaikutuksia, kuten ahdistusta, pelkoa ja paniikkia sekä fyysisiä oireita, kuten verenpaineen kohoamista ja sydämen lyöntitiheyden nopeutumista. (THL 2009.)

Piispan (2010) tutkimuksen mukaan kuudentoista 17–19-vuotiaan nuoren kuolemaan liittyivät huumeet Suomessa vuonna 2007. Yhdeksän 17–19-vuotiasta nuorta kuoli huumeisiin, ja heillä kaikilla oli diagnosoitu päihderiippuvuus. Heistä kolmen taustatiedot täyttivät narkomanian tunnusmerkit. Yhden nuoren kuolinsyy oli alkoholin ja huumeiden sekakäyttö. (Piispa 2010, 40, 45, 47, 58.)

2.3 Suomalaisen nuorten päihteidenkäyttö

Nuorten alkoholinkäyttö on ollut Suomessa tutkimuksen kohteena 1950-luvulta alkaen. Tunnetuimpia kyselytutkimuksia ovat muun muassa Kouluterveyskysely, Nuorten terveystapatutkimus ja Eurooppalainen koululaistutkimus (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs ESPAD). (Salasuo &

Tigerstedt 2007, 9–10.) Näiden tutkimusten mukaan nuoret ovat murrosiässä ilmeisesti erityisen alttiita päihdekokeiluille. Kokeiluja voidaan yrittää myöhentää ja vähentää ehkäisevän päihdetyön keinoin. (Aira ym. 2010, 6.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vuorovuosina eri puolilla Suomea teettämän valtakunnallisen Kouluterveyskyselyn tulokset kertovat nuorten tupakoinnista ja päihteidenkäytöstä. Yhdistämällä kahden peräkkäisen vuoden aineistot on saatu koko Suomea kuvaavat tulokset. Peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista yli puolet (58 %) ilmoitti vuosina 2010 ja 2011 etteivät tupakoi lainkaan. (THL 2012.) Vilpas (2008) on saanut samankaltaisia tuloksia: tutkimukseen osallistuneista yhdeksäsluokkalaisista nuorista lähes 54 % ilmoitti, ettei ole koskaan maistanut tupakkaa. Nuorista säännöllisen tupakoinnin lopettaneita oli melkein neljä prosenttia. (Vilpas 2008, 28.) Kouluterveyskyselyyn vastanneista sen sijaan 14 % ilmoitti olevansa lakossa tai lopettaneensa tupakoinnin (THL 2012).

Kouluterveyskyselyn ja Vilppaan (2008) tutkimustulokset ovat melko yhtenevät myös tupakoinnin säännöllisyyden osalta: Päivittäin tupakoivia on Kouluterveyskyselyyn vastanneista 15 % (THL 2012) ja Vilppaan (2008, 28) tutkimukseen osallistuneista 12 %. Satunnaisesti tupakoi yhdeksän prosenttia nuorista (Vilpas 2008, 28) ja harvemmin kuin kerran viikossa kahdeksan prosenttia nuorista (THL 2012). Nuuskaaminen oli selvästi tupakointia harvinaisempaa: 83 % nuorista ei nuuskaa (THL 2012). Nuuskaavia nuoria oli neljä prosenttia Kouluterveyskyselyyn (THL 2012) vastanneista ja viisi prosenttia Vilppaan (2008, 49) tutkimukseen osallistuneista.

Alkoholi vaikuttaa olevan yleisin nuorten käyttämä päihde Kouluterveyskyselyn perusteella (THL 2012). Vuoden 2011 Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan 12-vuotiaista nuorista noin 95 % oli kuitenkin täysin raittiita. Pojista 66 % ja tytöistä 58 % oli raittiita vielä 14-vuotiainkin. (Raisamo ym. 2011, 32, 56.) Kouluterveyskyselyyn vuosina 2010–2011 osallistuneista 8. ja 9. luokkalaisista vajaa puolet (43 %) ilmoitti, ettei käytä lainkaan alkoholijuomia (THL 2012). Samansuuntaisia tuloksia sai myös Pirskanen (2007, 75), jonka tutkimukseen osallistuneista 14–15-vuotiaista 49 % oli raittiita, ja Vilpas (2008, 30), jonka tutkimuk-

sen mukaan yhdeksäsluokkalaisista 46 % ei käyttänyt alkoholia lainkaan. Sirolan (2004, 129) tutkimukseen osallistuneista yhdeksäsluokkalaista oli kuitenkin raittiita selvästi vähemmän, vähän yli 20 %.

Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan Suomessa tytöt juovat keskimäärin hieman poikia aiemmin ensimmäisen humalansa (Raisamo ym. 2011, 32, 56–57). WHO:n vuosina 2009–2010 teettämän kansainvälisen Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) -tutkimuksen mukaan suomalaisista 15-vuotiaista tytöistä 18 % ja pojista 19 % on juonut ensimmäisen humalansa 13-vuotiaana tai ennen sitä (Ferreira ym. 2012, 156). ESPAD-tutkimuksen mukaan suomalaisnuoret juovat ensimmäisen humalansa keskimäärin 14-vuotiaana (Raitasalo ym. 2012, 18, 86).

HBSC-tutkimukseen osallistuneista 13-vuotiaista keskimäärin kahdeksan prosenttia juo alkoholia viikoittain. Suomessa luvut ovat kuitenkin pienempiä, sillä kolme prosenttia tytöistä ja neljä prosenttia pojista juo alkoholia viikoittain 13-vuotiaana. Vastaavasti 15-vuotiaista keskimäärin 21 % juo alkoholia viikoittain, Suomessa kahdeksan prosenttia tytöistä ja seitsemän prosenttia pojista. (Ferreira ym. 2012, 155.) Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan suomalaisista 14–18-vuotiaista 16 % käytti vuonna 2011 alkoholia vähintään kerran viikossa (Raisamo ym. 2011, 64). Myös Vilppaan (2008, 30) mukaan alkoholia kerran viikossa käyttää kuusi prosenttia ja useammin kuin kerran viikossa kolme prosenttia yhdeksäsluokkalaisista. Viikoittainen alkoholin juominen ja humalajuominen vaikuttaa olevan keskimäärin yleisempää poikien kuin tyttöjen keskuudessa, ja juominen näyttää lisääntyvän iän myötä (Ferreira ym. 2012, 156, 161). Viime vuosina on ollut myös havaittavissa nuorten juomien kerta-annosten suurentumista (Raitasalo ym. 2012, 18, 86).

Kaiken kaikkiaan nuorten alkoholikäyttäytymisessä on kuitenkin tapahtunut vuosituhannen vaihteen jälkeen positiivinen muutos (Raisamo ym. 2011, 32). Raittius on yleistynyt suomalaisnuorten keskuudessa 2000-luvulla (Raisamo ym. 2011, 57; Raitasalo ym. 2012, 15) ja alkoholinkäyttö ja humalajuominen ovat vähentyneet (Raitasalo ym. 2012, 17, 20). Myös tuoreimpien Kouluter-

veyskyselyjen mukaan peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten alkoholin käyttö ylipäättään ja vahvaan humalaan asti on vähentynyt (THL 2012).

Laittomien huumeiden käyttö on lisääntynyt muiden länsimaiden lisäksi Suomessa (Aalberg & Siimes 2007, 273) myös tuoreimman ESPAD-tutkimuksen mukaan (Raitasalo ym. 2012, 35). Vuoden 2010 Kouluterveyskyselyn mukaan laittomien huumeiden kokeilussa on havaittavissa selviä alueellisia eroja. Kyselyyn vastasivat yläkoulun 8. ja 9. luokkalaiset, sekä lukion ja ammattikoulujen 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat. (THL 2012.) Laittomia huumeita ainakin kerran oli kokeillut Lapin läänissä yläkoululaisista kuusi prosenttia, lukiolaisista 10 % ja ammattikoululaisista 19 % (THL 2011a). Etelä-Suomen läänissä laittomia huumeita ainakin kerran oli kokeillut yläkoululaisista 10 %, lukiolaisista 19 % ja ammattikoululaisista 26 % (THL 2011b). Pääkaupunkiseudulla vastaavat luvut olivat 13 % yläkoululaisista, 25 % lukiolaisista ja 34 % ammattikoululaisista (Lommi ym. 2010, 30, 32, 34).

3 NUORTEN EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

Ehkäisevä päihdetyö on toimintaa, jonka tavoitteena on terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen päihdeilmiön ymmärryksen ja hallinnan lisäämisellä, päihteettömiä elämäntapoja edistämällä sekä päihdehaittoja ehkäisemällä ja vähentämällä. Ehkäisevällä päihdetyöllä pyritään vaikuttamaan päihteiden käytötäpoihin ja käyttöön ylipäätään, erilaisiin päihteisiin liittyviin asenteisiin, tietoihin ja oikeuksiin sekä päihdehaittojen riskitekijöihin ja niiltä suojaaviin tekijöihin. Päihteiden saatavuutta, kysyntää, tarjontaa ja haittoja yritetään ehkäisevällä päihdetyöllä vähentää. (Stakes 2006, 6.)

3.1 Nuorten ehkäisevän päihdetyön tasot

Ehkäisevä päihdetyö voidaan jakaa kolmeen tasoon. Yleinen ehkäisy eli primaaripreventio on kohdistettu suuriin väestöryhmiin ja sen tarkoitus on lisätä tietoutta päihteisiin liittyvistä ongelmista ja riskeistä sekä avunsaantimahdollisuuksista. (Nordin 2005, 11.) Primaariprevention haasteena on se, ettei se aina tavoita riskiryhmiä. Esimerkiksi koulussa toteutettu päihdevalistus ei välttämättä kiinnosta riskiryhmiin kuuluvia nuoria, mikä ei kuitenkaan tarkoita ehkäisevän päihdetyön epäonnistuneen. (Pylkkänen ym. 2009, 18.)

Riskiryhmäehkäisy eli sekundaaripreventio on suunnattu varhaisvaiheen ongelmakäyttäjiin tai ryhmiin, jotka ovat alttiita päihdeongelmien kehittymiselle. Sen tavoitteena on ehkäistä päihteidenkäytön aloittamista, vähentää päihteidenkäytön haittoja sekä pysäyttää jo alkanut päihteidenkäyttö ja sen mahdollinen muuttuminen ongelmakäytöksi. (Nordin 2005, 11.) Nuoriin kohdistuva sekundaaripreventio kannattaa toteuttaa yhteistyössä perheen ja muiden yksilöllisesti tarpeellisiksi havaittujen tahojen, kuten nuorisotyöntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden kanssa (Pylkkänen ym. 2009, 18). Korjaavan ehkäisyn eli tertiäriprevention kohteena ovat päihteiden ongelmakäyttäjät ja se toteutetaan hoidon lisäksi haittojen ja riskien vähentämiseksi muunlaisena tukena. Ehkäisevän

päihdetyön kohderyhmä voi olla joko välitön, kuten nuoret, tai välillinen, kuten nuorten vanhemmat tai opettajat. (Nordin 2005, 11.)

3.2 Nuorten ehkäisevän päihdetyön menetelmiä

Päihteidenkäytön ehkäisyyn on kehitetty useita menetelmiä, ja eri kohderyhmät vaativatkin erilaisten menetelmien käyttöä. Toimivat menetelmät on usein perusteltu tiedolla ja pedagogisilla lähtökohdilla. Valittaessa sopivaa ehkäisevän päihdetyön menetelmää ja asetettaessa tavoitteita sille on huomioitava nuorten yksilöllinen kehitys ja eri kehitysvaiheissa oleminen mahdollisesta samanikäisyydestä huolimatta. Iän lisäksi on huomioitava resurssit ja työntekijöiden ammattitaito sekä ryhmään kohdistuvassa ehkäisevässä päihdetyössä myös ryhmän koko. (Pylkkänen ym. 2009, 16, 18.)

Nuorten päihteidenkäyttöön voidaan vaikuttaa ennaltaehkäisevästi lainsäädännön avulla. Laki kieltääkin tupakka- ja alkoholituotteiden myymisen ja luovuttamisen alle 18-vuotiaalle. Laki säätelee myös tupakkatuotteiden ja alkoholin mainontaa. (Alkoholilaki 8.12.1994/1143, tupakkalaki 20.8.2010/698.) Joukkotiedotusvälineiden hyödyntäminen ehkäisevässä päihdetyössä on hyvin riippuvaista taloudellisista resursseista ja yleensä julkisella tiedottamisella ei yksinään ole kovinkaan paljon vaikutusta yksilön käyttäytymiseen. Julkista kampanjaa suunniteltaessa on tärkeää miettiä kohderyhmän, tiedotusvälineen ja kampanjan viestin lisäksi sen paikallisuutta ja kohdistumista yksilöön, jotta kampanja olisi mahdollisimman tehokas. (van der Stel & Voordewind 1999, 80, Office for Substance Abuse 1989, 67–74 mukaan.) Esimerkiksi alle 15-vuotiaille suunnattu tupakoinnivastainen kampanja on haasteellinen, koska nuori saa tupakoinnista tulevan nautinnon välittömästi. Haittoja nuori ei sen sijaan voi eikä tahdo hahmottaa, koska ne ilmenevät vasta myöhemmin tulevaisuudessa. (Aalberg & Siimes 2007, 270.)

Tietoa antavassa menettelytavassa nuorille annetaan asiallista ja informatiivista tietoa päihteiden haittavaikutuksista. Päihteidenkäytön taustalla oletetaan tällöin olevan tietämättömyys haittavaikutuksista. ”Se voisi tapahtua minulle”

-lähestymistavan mukaan nuoret tietävät päihteiden haittavaikutukset, mutta olettavat, ettei heille voi sattua mitään. Lähestymistavan tarkoitus on tieteellisiin faktoihin perustuen osoittaa, että ajatusmalli on väärä. Tunteiden hallinnan oppimisen mukaan päihteitä käytetään tunne-elämän ongelmien ratkaisuun, joten tavoitteena on esimerkiksi paineensietokyvyn kehittäminen. Sosiaalisten taitojen parantaminen on myös keino tehdä ehkäisevää päihdetyötä, esimerkiksi vahvistamalla nuoren kykyä vastustaa ryhmän luomaa sosiaalista painetta ja kykyä pitää oman puolensa sekä kehittämällä nuoren kommunikaatiotaitoja. Epäsosiaalinen käytös, kuten aggressiivisuus tai kärsimättömyys, voi olla merkki käyttöhäiriöistä myöhemmässä iässä, joten tällaiset riskiryhmässä olevat lapset olisi tärkeä tunnistaa varhain. (van der Stel & Voordewind 1999, 77–78, OSAP 1989, 17–91 mukaan.)

Rantasen (2007) tutkimuksen mukaan nuoren vanhemmilla on merkittävä rooli ehkäisevässä päihdetyössä. Nuoret ottavat vanhemmistaan mallia, ja koko päihdekäyttäytymisen pohja saadaan kotoa. Tutkimukseen osallistuneet nuoret toivoivat vanhemmiltaan rehellistä ja avointa keskustelua päihteistä sekä tiukempaa suhtautumista niihin. Vanhemmat voivat siis omalla esimerkillään ja kasvatuksellisin keinoin osallistua ehkäisevään päihdetyöhön. (Rantanen 2007, 45–47.) Sirolan (2004, 134) mukaan myös sisarusten esimerkki on tärkeä.

Koulussa tapahtuvaan ehkäisevään päihdetyöhön kuuluu esimerkiksi nuoren terveen kasvun ja kehityksen tukeminen, yhteistyö kodin ja koulun välillä, päihdekasvatus ja -opetus, terveystarkastukset, turvallisen ja terveen oppimisympäristön edistäminen sekä oppilashuollon moniammatillinen yhteistyö (Soikkeli 2011, 23). Sirolan (2004) mukaan alkoholinkäyttöön liittyvä opetus ei toteudu kouluissa nuorten haluamalla tavalla, ja opettajien antama aiheeseen liittyvä opetus on enemmistön mielestä tylsää tai melko tylsää. Myös kouluterveydenhoitajan antamaa terveystarkastusta lähes puolet tutkimukseen osallistuneista nuorista piti tylsänä tai melko tylsänä. Nuoret kokivat opetuksen vanhanaikaisena, ja että liika keskustelu alkoholiasioista herätti mielenkiinnon niitä kohtaan. Hyviä kokemuksia heillä oli erilaisista tempauksista ja harrastuksissa tehdystä ehkäisevästä päihdetyöstä. (Sirola 2004, 92, 94, 96.)

Yliruokanen (2004) on todennut suomalaisen huumevalistuksen olevan yleensä epärealistista, ja liiallinen pelottelu ja kärjistys tekevät valistuksesta epäuskottavaa. Tutkimuksen mukaan nuoret ja valistuksen antaja ovat usein eri aaltopi-tuudella ja valistus annetaan nuorille ylhäältä alaspäin. Nuorille ei anneta mahdollisuutta vuorovaikutukseen, vaan heidän pitäisi olla passiivisia tiedon vastaanottajia. Yksinpuhelu tai perinteinen luento-opetus eivät ole vakuuttavia valistuskeinoja. (Yliruokanen 2004, 48–51.)

Myös Rantasen (2007) tutkimukseen osallistuneet nuoret toivoivat nuorisoläh-töisiä ja käytännönläheisiä oppitunteja, joissa keskityttäisiin vähemmän lukuihin ja tilastoihin. Nuorten mielestä ehkäisevä päihdetyö pitäisi aloittaa nykyistä aiemmin, ja valistusta olisi annettava jo alakoulussa. Vanhempien nuorten antamaa päihdevalistusta pidettiin tehokkaampana kuin opettajien tai nuorisotyöntekijöiden antamaa. Nuorilla oli halu saada lisää tietoa päihteidenkäytöstä ja sen haittavaikutuksista ja seurauksista. Erityisesti tytöt korostivat kuitenkin koke-muksellisuutta: he halusivat tiedonjaon olevan vuorovaikutteista ja audiovisuaalista. Nuoret kaipasivat kuvia, esineitä ja oikeita ihmisiä osaksi ehkäisevää päihdetyötä, tilastot ja luvut eivät niinkään kiinnostaneet. (Rantanen 2007, 35–36, 38, 40–42.)

Yliruokanen (2004) on saanut samankaltaisia tuloksia tutkimuksessaan: nuoret haluavat itse vaikuttaa valistuksen sisältöön. Kaksisuuntainen valistus, kuten kuvitteelliset huumeputket, avoimet oppitunneilla käytävät keskustelut tai avoimen dialogin periaatteella toteutetut päihteitä käsittelevät kurssit saattaisivat olla hyviä valistuskeinoja. Hyvässä huumevalistuksessa huomioitaisiin paremmin ne huumeiden haitat, jotka ilmenevät lyhyellä aikavälillä. Mahdolliset haitat pitäisi kuvata ennemminkin riskeinä kuin täysin varmasti tapahtuvina asioina. Hyvällä valistajalla on ajantasaista tietoa, eikä hän aliarvioi nuorta tiedon vastaanottajana. (Yliruokanen 2004, 53–54.)

Jaatisenkin (2000) mukaan nuoret kaipaavat valistusta henkilöltä, joka todella tietää ja kertoo aiheesta. Nuoria järkyttävä valistustapa koetaan tehokkaam-maksi kuin alkoholinkäytön kieltäminen liioitelluilla tai yksinkertaistetuilla syillä. Nuorten ottaminen aktiiviseksi osaksi valistusta tehostaisi tiedon prosessointia.

Pelkkä valistuksen kuunteleminen ei ole toimiva keino vastaanottaa tietoa päih-teiden haitoista. (Jaatinen 2000, 98–99.)

Pirskasen (2007) mukaan voimaannuttavalla keskustelulla voidaan edistää nuorten päih-teettömyyttä. Keskustelussa nuori pohtii terveydenhoitajan kanssa terveyteensä ja päih-teidenkäyttöön liittyviä voimavaroja sekä elämäntilannet-taan. Keskustelun tavoitteena on tunnistaa näitä nuoren voimavaroja, ja tukea niitä valintoja ja voimavaroja, jotka edistävät ja tukevat nuoren terveyttä ja päih-teettömyyttä. Keskustelu on Pirskasen (2007) kehittämän varhaisen puuttumi-sen mallin ydin ja siinä hyödynnetään hänen kehittämästään Nuorten päih-de-mittarista saatavia tuloksia. Varhaisen puuttumisen malli perustuu empatiaan, nuorten kunnioittamiseen ja hyväksyntään sekä heidän asioihinsa paneutumi-seen. (Pirskanen 2007, 97.)

Suomessa on käytetty 1990-luvun puolivälistä alkaen erilaisia soveltavia, osal-listavia ja taidelähtöisiä menetelmiä esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä sekä sosiaali- ja terveysaloilla. Taidelähtöisten menetelmien käytölle on omi-naista, että ainoastaan ryhmän ohjaaja on taiteen ammattilainen. Lähtökohtana on yleensä jokin paikallinen ja osallistujien omaan elämään liittyvä aihe, mikä tekee työskentelystä merkityksellistä osallistujille. Osallistujat ovat tasaveroisina mukana aiheen käsittelyssä, ja he tarjoavat siihen toimintatapoja ja ratkaisuvaihtoehtoja oman kokemusmaailmansa pohjalta. (Korhonen 2012.) Taide on yksi oppimisen tapa. Taidelähtöisten menetelmien käyttö antaa symbolisen etäisyyden asioihin ja sen turvin voi tuoda esiin jotain, mitä on muuten ollut vai-kea ilmaista esimerkiksi sanoin. Uusien piirteiden ja osaamisen löytyminen it-sestä vahvistaa itsetuntoa. (Känkänen 2012.) Draaman käyttö on yksi koke-muksellista oppimista tukeva menetelmä. Kokemuksellisessa oppimisessä oppi-jan on oltava omakohtaisen kokemuksen kautta mahdollisimman paljon yhtey-dessä opittavaan ilmiöön. Kokemus ja sen ymmärtäminen sekä ilmiöiden ha-vainnointi ja pohdiskelu ovat oppimisen kannalta tärkeitä asioita. Oppimisvaike-uksista kärsiville oppijoille kokemuksellinen oppiminen on hyvin tärkeää. (Lintu-nen 1995, 110–112, 117.)

Taidelähtöisiä menetelmiä on kehitetty ja tutkittu Suomessa Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen sekä eri alojen ammattilaisten, taiteilijoiden ja tutkijoiden yhteistyönä (Känkänen 2012). Myrsky-hankkeella on pyritty tuomaan kulttuuri ja taide nuorten elämään ja sillä tavoin vahvistaa nuorten henkistä ja sosiaalista kasvua sekä hyvinvointia. Myrsky-hankkeen kohderyhmään kuuluvat 13–17-vuotiaat nuoret, erityisesti syrjäytymisvaarassa olevat. Palautekyselyyn vastanneista nuorista 73 % koki, että Myrsky-hankkeeseen osallistuminen oli vähentänyt omien ongelmien ajattelua tai lisännyt elämäniloa ja 64 % nuorista koki, että hankkeeseen osallistuminen oli vaikuttanut jollain tavalla positiivisesti elämään. (Kotilainen ym. 2011, 13, 188.)

Suomalaisissa kouluissa on päihteisiin liittyvillä teematunneilla ja -päivillä hyödynnetty taidelähtöisiä menetelmiä, kuten päihdeputkia eli tietoisuuksia ja elämyksellisiä havaintoesityksiä sisältäviä elämysreittejä, erilaisia tarina- ja draamamenetelmiä, sarjakuvia ja pienimuotoisia teatteriesityksiä (Soikkeli 2011, 24). ”MIMO – Moving In, Moving On! Application of Art Based Methods to Social and Youth Work” on EU:n rahoittama hanke, jonka aikana on tarkoitus kehittää nuoris- ja sosiaalityön käyttöön soveltavan taiteen työskentelymenetelmiä. Turun ammattikorkeakoulu toimii yhtenä hankkeen yhteistyökumppanina. Myös MIMO-hanke on kohdistettu 13–17-vuotiaisiin, erityisesti syrjäytymisuhan alla oleviin nuoriin. MIMO-hankkeen puitteissa järjestettiin ”Saa olla selvänä” -tapahtuma, joka on seitsemäsluokkalaisille suunnattua päihdevalistusta esittävän ja osallistavan taiteen keinoin. (MIMO 2011a, 2011b.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSONGELMAT

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää nuorten mielipiteitä ”Saa olla selvänä” -tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä sekä heidän ajatuksiaan teatteriesityksestä alkoholikasvatuksen keinona. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää tehokkaan päihdekasvatuksen suunnittelussa.

Tutkimusongelmat:

1. Mitä mieltä nuoret ovat ”Saa olla selvänä” -tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä?
2. Mitä mieltä nuoret ovat teatteriesityksestä alkoholikasvatuksen keinona?

5 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTUS

Kouluterveydenhuollon laatusuosituksen mukaan terveydenhoitaja on koulussa hoitotyön ja koululaisten terveyden edistämisen asiantuntija (STM 2004, 19), joka osallistuu moniammatillisen työryhmän jäsenenä muun muassa ehkäisevään päihdetyöhön (Soikkeli 2011, 23). Ehkäisevää päihdetyötä esittävän taiteen keinoin on myös nuorille suunnattu ”Saa olla selvänä” -tapahtuma (MIMO 2011a). Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää nuorten mielipiteitä ”Saa olla selvänä” -tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä sekä heidän ajatuksiaan teatteriesityksestä alkoholikasvatuksen keinona. Palautetta keräämällä on mahdollisuus tuottaa materiaalia, jota esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaiset ja opettajat voivat hyödyntää päihdekasvatuksen suunnittelussa. Toimeksiantosopimus (liite 2) tehtiin syksyllä 2012.

Tietoa etsittiin nuorten päihdekasvatuksesta ja sen eri menetelmistä CINAHL-, Medline-, Cochrane- ja Medic-tietokannoista sekä Turun Ammattikorkeakoulun kirjaston Aura-tietokannasta. Hakusanoina käytettiin erilaisia yhdistelmiä muun muassa sanoista ”adolescence” tai ”young people”, ”alcohol” tai ”drug”, ”education” tai ”health promotion” tai ”health behavior” tai ”abuse prevention”. Hakuun rajattiin vuosina 2002–2012 tehdyt, erilaiset suomen- ja englanninkieliset julkaisut. Nuorten päihteidenkäyttöä ja päihdevalistusta käsitteleviä teoksia on tehty englanniksi paljon. Aiheeseen liittyviä melko tuoreita tutkimuksia löytyi myös suomeksi. Sen sijaan taiteen keinoin annetusta päihdevalistuksesta oli vaikea löytää tutkimustietoa.

Yleisin aineistonkeruumenetelmä kvantitatiivisessa tutkimuksessa on kyselylomakkeiden käyttö (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 87). Kysely on hyvä tapa kerätä tutkimusaineistoa, jos halutaan kerätä laaja tutkimusaineisto eli vastaajia on runsaasti ja heiltä halutaan kysyä useita asioita. Aineiston käsittelyyn on valmiit tilastolliset analyysi- ja raportointitavat. Kyselytutkimuksen heikkouksia ovat muun muassa vastaajien mahdollinen huoleton suhtautuminen tutkimukseen tai väärinymmärretyt kysymykset tai vastausvaihtoehdot. Lomak-

keiden avulla voidaan kerätä tietoa esimerkiksi tosiasioista, asenteista, toiminnasta ja käyttäytymisestä sekä mielipiteistä. Lisäksi sillä voidaan kysyä vastaajan arviointia tai perusteluja esimerkiksi mielipiteille. (Hirsjärvi ym. 2009, 193–197.) Lomakkeen pitäisi olla tarpeeksi lyhyt ja suositellaan, että siihen vastamiseen saisi kulua enintään 15 minuuttia (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 88). Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella, koska vastaajia oli tarkoitus olla lähes 500 ja heiltä haluttiin kysyä useita asioita. Kyselylomake valittiin myös käytännöllisyyssyistä. Lomakkeen ajateltiin olevan sopivan lyhyt ja melko nopeasti täytettävä. Nuoret eivät välttämättä olisi osallistuneet tutkimukseen yhtä aktiivisesti, jos se olisi toteutettu esimerkiksi haastatteluina.

Kyselytutkimusten kysymykset ovat yleensä muotoiltu johonkin seuraavista muodoista: Avoimissa kysymyksissä esitetään kysymys ja sen jälkeen jätetään vastausta varten tyhjä tila. Monivalintakysymyksissä on tutkijan laatimat valmiit vastausvaihtoehdot, joista vastaaja merkitsee ohjeiden mukaan yhden tai useamman vaihtoehdon. Skaaloihin eli asteikkoihin (esim. Likert-asteikko) perustuvassa kysymystyyppissä esitetään väittämiä, ja vastaaja valitsee vastausvaihtoehdon sen mukaan, kuinka voimakkaasti hän on eri mieltä tai samaa mieltä kuin väittäjä. (Hirsjärvi ym. 2009, 198–200.) Likert-asteikkoa käytetään usein hoitotieteen kyselytutkimuksissa (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 102).

Tässä tutkimuksessa käytetyn lomakkeen pohjana oli lupa käyttää vuoden 2011 ”Saa olla selvänä” -tapahtuman kyselylomaketta, johon tehtiin joitain muutoksia. Likert-asteikkoon perustuvien kysymysten vastausasteikko muutettiin kolmiportaisesta viisiportaiseksi. Uuden lomakkeen kysymystä kaksi muotoiltiin uudelleen, jotta se olisi tarkempi kuin vanhassa lomakkeessa. Kysymystä neljä tarkennettiin yhden sanan osalta. Lisäksi lomakkeeseen lisättiin yksi monivalintakysymys (kysymys kuusi). Toinen avoin kysymys muotoiltiin uudelleen kysymään samaa asiaa kuin vanhassa lomakkeessa ja toinen avoimista kysymyksistä poistettiin ja korvattiin uudella avoimella kysymyksellä. Myös kysymysten järjestystä muutettiin hieman. Lopullisessa lomakkeessa (liite 3) ensimmäinen, numeroimaton kysymys on taustakysymys. Kysymykset 1–4 perustuvat viisiportaiseen Likert-asteikkoon, ja niillä mitataan nuorten mieliteitä tapahtumasta.

Taustakysymys sekä kysymykset viisi ja kuusi ovat monivalintakysymyksiä. Niillä kysytään vastaajan sukupuolta ja selvitetään nuorten asennetta päihteiden käyttöä kohtaan. Kysymykset seitsemän ja kahdeksan ovat avoimia kysymyksiä, joiden tarkoitus on saada selville, mitä mieltä nuoret ovat alkoholikasvatuksesta teatteriesityksestä. Kysymykset 1–6 vastaavat tutkimusongelmaan yksi ja kysymykset 7 ja 8 vastaavat tutkimusongelmaan kaksi.

Tutkimuslupa (liite 4) aineiston keräämiseksi saatiin MIMO-hankkeen edustajalta syksyllä 2012. Kyselylomake toimitettiin sähköisesti hankkeen yhdyshenkilölle Irmeli Leinolle syyskuun alussa. Hän toimitti paperilomakkeet edelleen tapahtumaa kouluille järjestäneelle Sari Kallio-Kökölle, joka myös vei ne kouluille. Sari Kallio-Kökö sopi koulukohtaisesti lomakkeiden palautusaikataulusta. Paikalle oli tarkoitus kerätä lomakkeita kaikilta ”Saa olla selvänä” -tapahtumaan osallistuvilta seitsemäsluokkalaisilta (n=483) neljänä eri päivänä Salon kaupungin yläkouluissa (Perniö, Hermanni, Lauri ja Moisio). Perniön yhteiskoulu sijaitsee vanhan Perniön kunnan alueella noin 20 kilometrin päässä Salon keskustasta. Muut yläkoulut sijaitsevat Salon keskustan alueella. Koulukohtaisesti tapahtuman järjestäjät tai opettajat informoivat nuoria palautteen keräämisestä tapahtuman jälkeen. Osa seitsemäsluokkalaisista täytti kyselylomakkeen välittömästi tapahtuman jälkeen tapahtuman järjestäjien valvonnassa, osa vastasi siihen myöhemmin opettajan valvonnassa. Kahdelta luokalta Moisio koulusta aineistoa ei kuitenkaan saatu. Täytetyt lomakkeet toimitettiin Sari Kallio-Kökön kautta takaisin opinnäytetyön tekijöille. Aineisto koostui lopulta 386 seitsemäsluokkalaisen vastauksista, ja vastausprosentti oli 80 % kaikista seitsemäsluokkalaisista.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on aineiston tilastollinen käsittely (Hirsjärvi ym. 2009, 221). Hoitotieteellisiä aineistoja analysoitaessa SPSS on yleisimmin käytetty tilasto-ohjelma (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 100). Aineistoa kuvaillaan yleensä frekvensseillä ja prosentiosuuksilla, ja siitä voidaan laskea tilastollisia tunnuslukuja, kuten keskiarvo ja keskihajonta (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 103,105). Tutkimusaineiston analyysi suoritettiin loka-marraskuun aikana. Aineisto analysoitiin taustakysymyksen ja ky-

symysten 1–6 osalta SPSS-ohjelmalla. Palautekyselylomakkeet numeroitiin. Numero toimi tunnisteena, joka myös kirjattiin SPSS-ohjelmaan. Vastausvaihtoehdoille luotiin ohjelmaan arvot. Sähköiseen aineistoon lisättiin myös arvot avoimiin kysymyksiin vastaamiselle sekä vastaajan koululle. Mikäli vastaaja oli valinnut kaksi vaihtoehtoa, niistä valittiin aineistoon huonompi. Esimerkiksi jos ympyröitynä olivat vaihtoehdot 4 ja 5 (paljon/erittäin paljon), vastaus tilastoitiin arvona 4. Aineisto siirrettiin ohjelmaan kaksoistarkistusmenetelmällä, eli kun vastaukset oli siirretty paperilta ohjelmaan, käytiin vastausrivi uudelleen läpi. Aineistoa kuvaamaan käytettiin frekvenssejä ja prosentiosuuksia. Aineiston vertailussa hyödynnettiin ristiintaulukointia. Tyttöjen ja poikien vastauksien lisäksi kaikki koulukohtaiset vastaukset ristiintaulukoitiin. Tulokset on esitetty sanallisesti ja joiltain osin myös taulukoina.

Sisällönanalyysi on menetelmä, jota sovelletaan monissa laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmissä (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 133). Tyypillisiä laadullisen aineiston analyysimenetelmiä ovat esimerkiksi sisällönerittely, tyypittely ja teemoittelu (Hirsjärvi ym. 2009, 224). Laadullisen aineiston valmisteluun kuuluu usein litterointi eli sana sanalta puhtaaksikirjoitus ja tutkimusongelman tai -ongelmien ohjaama analyysiyksikön valinta. Sen jälkeen aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia ja niistä muodostetaan kategorioita, jotka nimetään sisältöä kuvaavalla nimellä. Alakategorioista muodostetaan yläkategorioita ja niistä edelleen pääkategoriat. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 136–137.)

Kysymykset seitsemän ja kahdeksan analysoitiin laadullisella sisällönanalyysillä. Aluksi aineistot litteroitiin ja sen jälkeen niistä etsittiin samankaltaisia sanoja ja ilmaisuja. Ensin muodostettiin kategorioita vain samojen sanojen perusteella. Esimerkiksi kysymyksessä seitsemän ilmaisut ”hyvä tapa kertoa asiasta” ja ”se oli vaan hyvä” tulivat yhteen kategoriaan ja ilmaisut ”sitä jaksoi katsoa” ja ”teatteria jaksaa katsoa” toiseen. Sen jälkeen mietittiin, mitkä sanat tai lauseet tarkoittavat samoja asioita. Esimerkiksi ilmaisut ”oli kiva näytelmä” ja ”esitys oli hyvä” yhdistettiin samaan alakategoriaan. Samoin yhteiseen alakategoriaan laitettiin ilmaisut ”näytelmä oli hyvin toteutettu” ja ”hyvin näytelty esitys”. Tällä

tavalla jo muodostuneista alakategorioista tehtiin tarkoituksenmukaisempia. Alakategoriat pyrittiin nimeämään niin, että ne kuvaisivat sisältöään mahdollisimman kattavasti. Esimerkiksi ilmaisuja "hauska" ja "huumori" sisältänyt kategoria nimettiin humoristisuudeksi, ja asioiden näkemistä ja katselemista sisältävät ilmaisut visuaalisuudeksi. Alakategoriasta etsittiin yhdistäviä tekijöitä, ja niistä muodostettiin yläkategoriat. Esimerkiksi alakategorioista "alkoholinkäytön vaikutusten käsittely", "alkoholivalistuksen tarpeellisuus" ja "ajatuksia herättävää" yhdistettiin yläkategoria "tiedon määrän ja asian käsittelyn lisääntyminen", ja alakategorioista "ymmärryksen lisääminen", "keskittyminen on helpompaa" ja "vaatii nuorelta vähemmän" muodostettiin yläkategoria "helpottaa asian oppimista". Yläkategorioista "tiedon määrän ja käsittelyn lisääntyminen", "visuaalisen oppimisen tukeminen", "asiaa käsitellään mielenkiintoisella tavalla", "helpottaa asian oppimista", "mahdollisuus samaistua esityksen henkilöihäähmöhöh" ja "mahdollisuus käyttää omaa mielikuvitusta" muodostettiin kysymykselle seitsemän pääkategoria "eri oppimistapoja tukeva valistuskeino".

Aineistot analysoitiin kysymys kerrallaan ja luokittelijoita oli koko prosessin ajan kaksi. Neljässä vastauksessa kysymykseen kahdeksan oli vastattu kysymyksen seitsemän vastaustilaan, ja annettu näyttelijöiden suorituksista palautetta. Nämä neljä vastausta siirrettiin osaksi kysymyksen kahdeksan luokittelua (alakategoriaan "taitavia näyttelijöitä"). Aineiston tulokset on esitetty sanallisesti ja taulukoina. Tuloksissa on mainittu myös suoria lainauksia aineistosta. Kun aineisto oli siirretty sähköiseen muotoon, kyselylomakkeet hävitettiin asianmukaisesti. Tutkimusraportti valmistui ja tulokset esitettiin joulukuussa 2012 Turun ammattikorkeakoulun Salon toimipisteessä. Tutkimusraportti ja sähköinen aineisto luovutettiin MIMO-hankkeen käyttöön. Tutkimusraportti on luettavissa myös ammattikorkeakoulujen julkaisuarkisto Theseuksessa.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimukseen osallistui 386 nuorta, joista 55 % oli tyttöjä (f=212) ja 45 % poikia (f=172). Kaksi nuorta ei ilmoittanut sukupuoltaan.

6.1 Nuorten mielipiteitä ”Saa olla selvänä” -tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä

Noin viidesosa (22 %) nuorista oli sitä mieltä, ettei ”Saa olla selvänä” -tapahtuma käsitellyt heille ajankohtaisia asioita lainkaan. Päivän aikana kaksi kolmasosaa (66 %) nuorista kertoi saaneensa tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä mielestään erittäin paljon tai paljon. Yli puolet (60 %) nuorista ilmoitti, että tapahtuma sai heidät miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita erittäin paljon tai paljon. Neljä prosenttia nuorista oli sitä mieltä, ettei tapahtuma saanut heitä miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita ollenkaan. Selvästi yli puolet (71 %) nuorista kertoi, että tapahtuma vaikutti heidän mielipiteeseensä alkoholinkäytöstä vähintään jonkin verran. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Nuorten mielipiteet tapahtumasta ja alkoholista.

	erittäin paljon f / %	paljon f / %	jonkin verran f / %	vain vähän f / %	ei ollenkaan f / %
”Saa olla selvänä” -tapahtuma käsittelee minulle ajankohtaisia asioita (n=380)	40 / 11	68 / 18	124 / 33	62 / 16	86 / 22
Sain päivän aikana tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä (n=385)	122 / 32	133 / 34	92 / 24	29 / 8	9 / 2
Tapahtuma sai minut miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita (n=386)	113 / 29	120 / 31	108 / 28	29 / 8	16 / 4
Tapahtuma vaikutti mielipiteeseeni alkoholinkäytöstä (n=384)	74 / 19	91 / 24	106 / 28	50 / 13	63 / 16

Tyttöjen ja poikien mielipiteet tapahtumasta olivat samansuuntaisia, sillä vastausvaihtoehtojen prosenttiosuuksissa ei ole suuria eroja (taulukko 2).

Taulukko 2. Tyttöjen ja poikien mielipiteet tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä.

	erittäin paljon % tytöt/pojat	paljon % tytöt/pojat	jonkin verran % tytöt/pojat	vain vähän % tytöt/pojat	ei ollenkaan % tytöt/pojat
"Saa olla selvänä" -tapahtuma käsitteli minulle ajankohtaisia asioita (tytöt n=208, pojat n=170)	8 / 14	22 / 13	26 / 40	21 / 11	23 / 22
Sain päivän aikana tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä (tytöt n=212, pojat n=171)	27 / 38	39 / 29	25 / 23	7 / 8	2 / 2
Tapahtuma sai minut miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita (tytöt n=212, pojat n=172)	30 / 29	33 / 30	28 / 27	6 / 9	3 / 5
Tapahtuma vaikutti mielipiteeseeni alkoholinkäytöstä (tytöt n=211, pojat n=171)	16 / 23	27 / 20	26 / 29	16 / 9	15 / 19

Melkein puolet (49 %) tutkimukseen osallistuneista nuorista aikoo kokeilla tai aloittaa alkoholinkäytön 18-vuotiaana. Alkoholista ei aio kokeilla tai käyttää koskaan 29 % nuorista. Kuusi prosenttia aikoo kokeilla tai käyttää alkoholia alle 18-vuotiaana ja 16 % on jo kokeillut tai käyttänyt sitä. Pojista hieman suurempi osa on jo kokeillut tai käyttänyt alkoholia kuin tytöistä, mutta toisaalta myös hieman useampi poika ei aio kokeilla tai aloittaa alkoholin käyttöä koskaan. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Tyttöjen ja poikien ajatukset alkoholinkäytön aloittamisesta.

	en koskaan % tytöt/pojat	18-vuotiaana % tytöt/pojat	alle 18-vuotiaana % tytöt/pojat	olen jo kokeillut alkoholia % tytöt/pojat
Itse aion kokeilla tai aloittaa alkoholin käytön (tytöt n=212, pojat n=165)	26 / 33	51 / 45	8 / 4	15 / 18

Lähes kaikki (97 %) nuoret olivat sitä mieltä, että hauskanpitoon ei tarvita alkoholia. Kaikista kysymykseen vastanneista nuorista kolme prosenttia (f=12) oli sitä mieltä, että hauskaa voi pitää vain alkoholin kanssa. Eroja tyttöjen ja poikien välillä ei ollut.

Perniön yhteiskoulusta ”Saa olla selvänä” -tapahtumaan osallistui 63 seitsemäsluokkalaista, joista 38 oli tyttöjä ja 25 poikia. Tutkimukseen osallistuneista perniöläisnuorista kukaan ei ollut sitä mieltä, että päivän aikana ei saanut tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä ollenkaan. Kukaan heistä ei myöskään kokenut, että tapahtuma ei saanut ollenkaan miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Perniön yhteiskoulun seitsemäsluokkalaisten mielipiteet tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä.

	erittäin paljon f / %	paljon f / %	jonkin verran f / %	vain vähän f / %	ei ollenkaan f / %
”Saa olla selvänä” -tapahtuma käsitteli minulle ajankohtaisia asioita (n=62)	8 / 13	17 / 27	15 / 24	13 / 21	9 / 15
Sain päivän aikana tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä (n=63)	30 / 48	18 / 28	12 / 19	3 / 5	-
Tapahtuma sai minut miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita (n=63)	26 / 41	21 / 34	14 / 22	2 / 3	-
Tapahtuma vaikutti mielipiteeseeni alkoholinkäytöstä (n=63)	14 / 22	25 / 40	13 / 21	4 / 6	7 / 11

Noin neljäsosa (24 %) perniöläisnuorista ei aio koskaan kokeilla tai aloittaa alkoholinkäyttöä. Yli puolet (54 %) aikoo kokeilla tai aloittaa alkoholinkäytön 18 vuotta täytettyään. Alle 18-vuotiaana aikoo kokeilla tai aloittaa alkoholinkäytön 14 % nuorista ja kahdeksan prosenttia heistä on jo kokeillut alkoholia. Hauskaa voi pitää ilman alkoholiakin lähes kaikkien (97 %) Perniön yläkoulun seitsemäsluokkalaisten mielestä.

Hermannin koulusta osallistui 131 oppilasta ”Saa olla selvänä” -tapahtumaan, 64 tyttöä ja 65 poikaa. Kaksi kyselyyn vastannutta nuorta ei ilmoittanut suku-

puoltaan. Yli puolet (58 %) nuorista koki saaneensa päivän aikana tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä erittäin paljon tai paljon. Myös alkoholinkäyttöön liittyviä asioita tapahtuma sai miettimään 60 % nuorista erittäin paljon tai paljon. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Hermannin koulun seitsemäsluokkalaisten mielipiteet tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä.

	erittäin paljon f / %	paljon f / %	jonkin verran f / %	vain vähän f / %	ei ollenkaan f / %
"Saa olla selvänä" -tapahtuma käsitteli minulle ajankohtaisia asioita (n=130)	13 / 10	23 / 18	46 / 36	21 / 16	26 / 20
Sain päivän aikana tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä (n=130)	36 / 28	39 / 30	39 / 30	11 / 8	5 / 4
Tapahtuma sai minut miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita (n=131)	39 / 30	40 / 30	31 / 24	13 / 10	8 / 6
Tapahtuma vaikutti mielipiteeseeni alkoholinkäytöstä (n=131)	23 / 18	27 / 20	41 / 31	19 / 15	21 / 16

Lähes neljäsosa (23 %) Hermannin koulun seitsemäsluokkalaisista oli jo kokeillut alkoholia. Hieman suurempi osa nuorista (27 %) ilmoitti, ettei aio kokeilla tai aloittaa alkoholinkäyttöä koskaan. Täysi-ikäisenä alkoholia aikoo kokeilla tai alkaa käyttää 44 % nuorista ja alle 18-vuotiaana kuusi prosenttia nuorista. Hermannin koulun seitsemäsluokkalaisista 97 % koki, että hauskaa voi pitää ilman alkoholia.

Laurin koulusta osallistui 100 oppilasta "Saa olla selvänä" -tapahtumaan, 50 tyttöä ja 50 poikaa. Lähes kolmasosan (31 %) mielestä tapahtuma käsitteli ajankohtaisia asioita vain vähän tai ei ollenkaan. Nuorista 67 % oli sitä mieltä, että sai päivän aikana tärkeää tietoa erittäin paljon tai paljon. Kuusi prosenttia nuorista ilmoitti, että tapahtuma sai heidät miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita vain vähän tai ei ollenkaan. (Taulukko 6.)

Taulukko 6. Laurin koulun seitsemäsluokkalaisten mielipiteet tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä.

	erittäin paljon f / %	paljon f / %	jonkin verran f / %	vain vähän f / %	ei ollenkaan f / %
"Saa olla selvänä" -tapahtuma käsitteli minulle ajankohtaisia asioita (n=97)	12 / 12	14 / 15	41 / 42	12 / 12	18 / 19
Sain päivän aikana tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä (n=100)	27 / 27	40 / 40	28 / 28	4 / 4	1 / 1
Tapahtuma sai minut miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita (n=100)	29 / 29	32 / 32	33 / 33	4 / 4	2 / 2
Tapahtuma vaikutti mielipiteeseeni alkoholinkäytöstä (n=98)	21 / 21	18 / 19	27 / 28	12 / 12	20 / 20

Yli kolmasosa (38 %) Laurin koulua käyvistä nuorista ei aio kokeilla tai aloittaa alkoholin käyttöä koskaan. Vasta täysi-ikäisenä aikoo kokeilla tai aloittaa alkoholinkäytön 45 % nuorista, ja vastaavasti alle 18-vuotiaana kokeilut tai käytön aikoo aloittaa neljä prosenttia nuorista. Alkoholista kertoo jo kokeilleensa 13 % seitsemäsluokkalaista. Laurin koulun seitsemäsluokkalaista 99 % oli sitä mieltä, että hauskaa voi pitää ilman alkoholia.

Moision koulusta saatiin kyselylomake takaisin 92 oppilaalta, jotka osallistuivat "Saa olla selvänä" -tapahtumaan. Heistä 60 oli tyttöjä ja 32 oli poikia. Noin joka kolmas (36 %) Moision koulua käyvä seitsemäsluokkalainen koki, ettei tapahtuma käsitellyt heille ajankohtaisia asioita lainkaan. Moision koulun nuorista 15 % koki saaneensa päivän aikana tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä vain vähän tai ei ollenkaan. (Taulukko 7.)

Taulukko 7. Moision koulun seitsemäsluokkalaisten mielipiteet tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä.

	erittäin paljon f / %	paljon f / %	jonkin verran f / %	vain vähän f / %	ei ollenkaan f / %
"Saa olla selvänä" -tapahtuma käsitteli minulle ajankohtaisia asioita (n=92)	7 / 8	14 / 15	22 / 24	16 / 17	33 / 36
Sain päivän aikana tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä (n=92)	29 / 32	36 / 39	13 / 14	11 / 12	3 / 3
Tapahtuma sai minut miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita (n=92)	19 / 20	27 / 29	30 / 33	10 / 11	6 / 7
Tapahtuma vaikutti mielipiteeseeni alkoholinkäytöstä (n=92)	16 / 18	21 / 23	25 / 27	15 / 16	15 / 16

Moision koulun seitsemäsluokkalaisista joka neljäs (25 %) ilmoitti, ettei aio kokeilla tai aloittaa alkoholinkäyttöä koskaan ja yli puolet (55 %) suunnitteli kokeilevansa tai aloittavansa käytön vasta 18-vuotiaana. Kaksi prosenttia aikoi kokeilla tai aloittaa alkoholinkäytön alaikäisenä, mutta melkein joka viides (18 %) on jo kokeillut alkoholia. Moision koulun seitsemäsluokkalaisista 95 % oli sitä mieltä, että hauskaa voi pitää ilman alkoholia.

6.2 Nuorten mielipiteitä teatteriesityksestä alkoholikasvatuksen keinona

Kysymyksellä seitsemän pyrittiin selvittämään, miksi teatteriesitys on nuorten mielestä hyvä tapa kertoa alkoholinkäytön riskeistä ja haittavaikutuksista. Kysymykseen vastasi 96 % nuorista ja vastauksista poimittiin 469 ilmaisua. Kysymykseen ei vastannut mitään 17 nuorta (neljä prosenttia tutkimukseen osallistuneista nuorista). Asiasta ei ollut mielipidettä tai siihen ei osannut ottaa kantaa 25 nuorta. Neljässä ilmaisussa todettiin, ettei esitys ole sopiva keino antaa alkoholivalistusta ja asiaankuulumattomia kommentteja oli viisi.

Nuorten mielestä teatteriesitys oli hyvä tapa kertoa alkoholinkäytön riskeistä ja haittavaikutuksista, sillä se tukee eri oppimistapoja. Esitys lisää tiedon määrää

ja asian käsittelyä, tukee visuaalista oppimista, käsittelee asiaa mielenkiintoisella tavalla, helpottaa asian oppimista, mahdollistaa samaistumisen esityksen henkilöhahmoihin ja oman mielikuvituksen käytön. (Taulukko 8.)

Nuoret totesivat teatteriesityksen **lisäävän tiedon määrää ja asian käsittelyä**. Esityksen kerrottiin käsittelevän päihteidenkäytön vaikutuksia eli riskejä, haittoja ja seurauksia. Alkoholivalistuksen tarpeellisuuteen ja hyödyllisyyteen otettiin myös kantaa. Lisäksi teatteriesityksen mainittiin herättäneen nuorissa alkoholin käyttöön liittyviä ajatuksia.

”siitä sai kuvan mitä voi käydä kännissä”

”sain tietää enemmän alkoholinkäytön vaaroista!”

”niillä saadaan ihmiset miettimään valintojaan ja tekemisiään”

Nuorten mukaan teatteriesitys **tukee visuaalista oppimista**. Vastauksissa painotettiin esityksen visuaalisuutta eli tapahtumien näkemistä tai katsomista sekä asioiden havainnollistamista.

”jotkut ymmärtävät enemmän asiaa kun näkevät omin silmin”

”esiintyminen kertoo enemmän kuin puhuminen”

”sillä annetaan elävyyttä siinä se on aidompaa kuin esim. teksti tai kuva”

Teatteriesitys on nuorten mukaan myös **mielenkiintoinen tapa käsitellä asiaa**. Esitystä kuvattiin kiinnostavaksi, mielekkääksi, kuten hyväksi, mukavaksi tai kivaksi sekä humoristiseksi tai hauskaksi. Yhdessä vastauksessa tuotiin esille, että esitys on vaihtelua muihin opetusmenetelmiin.

”ihmisiä kiinnostaa enemmän teatteri kuin joku pelkkä keskustelu”

”jää paremmin mieleen kuin esim. näyttämällä joitain papereita”

”se vain oli hyvä”

Teatteriesityksen todettiin **helpottavan asian oppimista**. Nuoret kokivat, että esitystä on helppo ymmärtää, ja se on selkeä ja ymmärrystä lisäävä valistuskei-

no. Esitykseen koettiin olevan myös helpompi keskittyä. Nuoret myös kokivat, että esitys ei oppimiskeinona vaadi heiltä niin paljon kuin muut oppimiskeinot.

”sen tajuaa paremmin näytelmän avulla”

”kaikki seurasivat opetusta, kun se esitettiin noin”

”ei tarvitse lukea mistään vaan voi katsoa”

Nuoret toivat vastauksissaan esille **mahdollisuuden samaistua esityksen henkilöhahmoihin**. Teatteriesityksen todettiin tuntuneen aidolta ja realistiselta, koska se on tosiasioihin ja oikeaan elämään perustuvaa. Jotkut mainitsivat, että esitys mahdollistaa esitykseen eläytymisen. Esitys tarjoaa myös **mahdollisuuden oman mielikuvituksen käyttöön**. Nuoret kertoivat, että esityksen tapahtumia voi muuttaa jälkikäteen, ja että esityksessä voi esittää todellisia tapahtumia ilman, että ketään sattuu.

”teatteriesitys kuvaa usein tapahtumat niin kuin ne ovat oikeastikin”

”ihminen joka katsoo sitä voi eläytyä siihen tilanteeseen”

”siinä tehdyn voi muuttaa tai siis näytellä tekemättömäksi”

Taulukko 8. Teatteriesitys on eri oppimistapoja tukeva valistuskeino.

Suorat lainaukset	Alakategoria	Yläkategoria	Pääkategoria
"kertoi hyvin haitoista" "siinä esitetään, miten voi käydä alkoholin vaikutuksesta"	Alkoholinkäytön vaikutusten käsittely (f=130)	Tiedon määrän ja asian käsittelyn lisääntyminen (f=157)	Eri oppimistapoja tukeva valistuskeino (f=469)
"se käsittelee tärkeitä asioita" "no että tietää jotain päihteistä"	Alkoholivalistuksen tarpeellisuus (f=22)		
"se pisti miettimään enemmän" "sai kyllä ajattelemaan"	Ajatuksia herättävää (f=5)		
"näkee että miltä se näyttää" "näemme omin silmin"	Visuaalisuus (f=95)	Visuaalisen oppimisen tukeminen (f=106)	
"se havainnollisti asiat" "siitä tulee vähän elävyyttä asiaan"	Havainnollisuus (f=11)		
"se oli mielen kiintoisempi kuin joku luento asiasta" "se ei ollut niin tylsä kuin luento" "se jää paremmin mieleen"	Kiinnostavuus (f=43)	Asiaa käsitellään mielenkiintoisella tavalla (f=86)	
"se on kivempi ja valistavampi kuin luento" "se on hienompaa, kuin lukea"	Mielekkyyys (f=24)		
"se oli hauska" "se käsiteltiin huumorin kautta"	Humoristisuus (f=18)		
"se on erilainen kuin tunnin saarna luokassa"	Vaihtelua muihin opetusmenetelmiin (f=1)		
"se auttoi ymmärtämään asian paremmin ja ei niin suoraan" "se selventää paljon asioita"	Ymmärryksen lisääminen (f=37)	Helpottaa asian oppimista (f=71)	
"sitä jaksaa hyvin katsoa" "oppilaat keskittyvät paremmin"	Keskittyminen on helpompaa (f=29)		
"sitä on helpompi kuunnella" "no tarvitsee vain katsoa"	Vaatii nuorelta vähemmän (f=5)		
"esitys on todellisempi" "se on realistisempaa"	Tosiasioihin ja oikeaan elämään perustuminen (f=31)	Mahdollisuus samaistua esityksen henkilöhahmoihin (f=37)	
"ihminen joka katsoo sitä voi eläytyä siihen tilanteeseen" "siinä myös vähän tuntee ja kokee sen"	Eläytymisen mahdollistaminen (f=6)		
"silloin ei ketään oikeasti satu" "siinä voi muuttaa jälkeensä tapahtumia"	Kuvitteellisuus (f=12)	Mahdollisuus käyttää omaa mielikuvitusta (f=12)	

Kysymyksellä kahdeksan haluttiin selvittää muita tapahtuman nuorissa herättämiä ajatuksia, ja siihen vastasi 65 % nuorista. Ilmaisuja löydettiin yhteensä 287. Vastauksista poimittiin 181 hyödyllistä palautetta eli palautteet esityksen sisällöstä, palautteet näyttelijöistä, nuorten ajatuksia päihteidenkäytöstä, teatteriesityksen vaikutus nuoriin ja kehittämisajatuksia (taulukko 9). Hyödyttömiksi palautteiksi arvioitiin 87 kommenttia, joissa todettiin, ettei tapahtumasta ole erityistä sanottavaa sekä 19 asiaankuulumatonta kommenttia. Niitä oli 42 % vastauksista.

Esityksen sisältö sai nuorilta eniten palautetta. Monet nuoret pitivät esitystä jollakin tavalla mielekkäänä eli esimerkiksi hyvänä, kivana tai hienona. Esitys sai suoraa kiitosta, ja sen suunnittelua ja toteutusta keuhuttiin. Esitystä kuvailtiin opettavaiseksi ja sen mainittiin olevan hyvä valistuskeino. Esitys oli nuorten mielestä myös surullinen, humoristinen, aidon oloinen ja ajankohtainen. Lisäksi nuoret antoivat **palautetta näyttelijöistä**. Nuorten mielestä näyttelijät olivat taitavia.

”kertoi paljon mitä ei saa tehdä”

”oli hyvä että tää tuli tällasena esityksenä”

”meinasin tulle itsellekin tippa linssiin”

Palautteissa tuli esiin **nuorten ajatuksia päihteidenkäytöstä**. Nuoret kertoivat mielipiteitään alkoholinkäytön puolesta ja sitä vastaan, sekä henkilökohtaisia kokemuksiaan siitä. Vastauksissa oli enemmän ilmaisuja alkoholinkäyttöä vastaan kuin sen puolesta. Muutamat nuoret mainitsivat, miten he aikovat käyttää alkoholia tulevaisuudessa.

”alkoholin kokeilemisesta ei aina seuraa pahoja asioita. yksi kerta tuskin aiheuttaa riippuvuutta. nuorilla varmaan on vain halu tietää miltä tuntuu olla kannissa.”

”en aio maistaa koska en halua pilata elämäni tuolla”

”jos aloittaisin alkoholien juomisen olisi se vain vanhempien kanssa”

Palautteiden mukaan **teatteriesitys vaikutti nuoriin** jollakin tavalla. Esityksen todettiin herättäneen ajatuksia, kuten saaneen nuoret miettimään alkoholinkäyt-

töön liittyviä asioita tai vaikuttaneen mahdollisesti heidän mielipiteisiinsä. Esitys herätti myös nuorten omaan elämään liittyviä negatiivisia mielleyhtymiä.

”erityisesti kolmas näytelmä sai minut miettimään asioita”

”nyt ihmiset pohtii enemmän tästä asiasta”

”äitini kummi poika on kuollut mopo-onnettomuudessa, kun hän ajoi puuta päin”

Kehittämisajatuksia annettiin eniten liittyen esityksen sisältöön. Nuoret ihmettelivät, miksei muita päihteitä mainittu ja toivoivat vastaavaa tapahtumaa tupakasta. Myös näytelmien purku, esityksen kohderyhmä, kyselylomake ja tarpeellisuus herättivät mielipiteitä.

”vaikka muista päihteistä oisi voinut kertoa”

”miksei ollu enemmän valistust?! 😊”

”semmosen esityksen vois tehdä myös tupakasta”

Taulukko 9. Hyödylliset palautteet ”Saa olla selvänä” -tapahtumasta.

Suorat lainaukset	Alakategoria	Yläkategoria	Pääkategoria
"teatteriesitys oli muuten hyvä!" "tykkäsin esityksestä"	Mielekäs (f=57)	Palaute esityksen sisällöstä (f=99)	Hyödylliset palautteet (f=181)
"KIITOS PALJON!" "kiitos esityksestä! ☺"	Kiitokset (f=13)		
"näytelmä oli hyvin suunniteltu" "hyvin näytelty esitys! ☺"	Toteutuksen onnistuminen (f=8)		
"oli opettavainen esitys" "kertoit paljon mitä ei saa tehdä"	Opettavainen (f=6)		
"esitys on hyvä tapa kertoa asioista" "tämä on hyvä tapa"	Hyvä valistuskeino (f=4)		
"näytelmä oli -- myös surullinen" "näytelmä oli todella surullinen"	Surullinen (f=4)		
"hauskoja esityksiä" "näytelmä oli osittain hauska"	Humoristinen (f=3)		
"näytelmä oli aito..." "esitys oli aidon oloinen"	Aidon oloinen (f=2)		
"ajankohtainen esitys" "hyödyllinen ehkä joillekin"	Ajankohtainen (f=2)		
"tosi lahjakkaita näyttelijöitä" "näyttelijät oli tosi vakuuttavia"	Taitavia näyttelijöitä (f=25)	Palaute näyttelijöistä (f=25)	
"alkoholista ei ole haittaa jos ei juo liikaa" "ilman alkoholia voi pitää hauskaa"	Kokemukset ja mielipiteet (f=19)	Nuorten ajatuksia päihteiden- käytöstä (f=25)	
"pysyn selvänä koko elämäni!" "en ala käyttämään päihkeitä"	Aikomukset (f=6)		
"sai miettimään alkoholiin liittyviä asioita" "muutama asia pisti miettimään!"	Herätti ajatuksia (f=8)		
"vaikutti mielipiteeseeni alkoholin käytöstä" "toivottavasti esitys vaikutti monien mielipitei- siin"	Vaikutukset mielipiteisiin (f=5)	Teatteriesityksen vaikutus nuoriin (f=18)	
"harmittaa kun isäni juo" "toivon ettei isoveljeni haisisi tupakalle tai olisi humalassa kun tulee kotiin"	Negatiiviset mielleyhtymät (f=5)		
"ne vanhemmat voisi lisätä siihen" "olisitti voineet mainita myös huumeista"	Esityksen sisältö (f=9)	Kehittämisen- ajatuksia (f=14)	
"se rinki homma oli tylsä" "oli hauska piirtää"	Näytelmien purku (f=2)		
"mielestäni näytelmä olisi sopinut paremmin meitä vanhemmille oppilaille"	Kohderyhmä (f=1)		
"aika sekava lappu"	Kyselylomake (f=1)		
"oon edelleen sitä mieltä et se näytelmä oli turha. :("	Tarpeellisuus (f=1)		

7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Tutkimuksen luotettavuutta tulisi arvioida sekä tulosten luotettavuuden että mittaamisen kannalta. Kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan mitata validiteetin ja reliabiliteetin avulla. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 152, 157.) Validiteetti tarkoittaa pätevyyttä eli onko tutkimusmenetelmä tai mittari mitannut sitä, mitä oli tarkoituskin (Hirsjärvi ym. 2009, 231; Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 152). Tutkittavat voivat esimerkiksi käsittää kyselylomakkeiden kysymykset eri tavalla kuin tutkija on ajatellut. Jos tutkija kuitenkin tulkitsee vastauksia oman ajatusmallinsa pohjalta, mittaustulokset ovat virheellisiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.) Tutkimustulosten luotettavuus on kyseenalainen, jos mittari ei mittaa haluttua ilmiötä (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 152).

Mittarin luotettavuutta voidaan lisätä esitestaamalla eli pilotoimalla sitä. Yhdistämällä asiantuntijapaneelin arvio mittarin luotettavuudesta (näennäisvaliditeetti) esitestauksen tuloksiin saadaan mittarin luotettavuudesta tarkempi arvio. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 154.) Tutkimuksessa käytetyn kyselylomakkeen pohjana oli vuoden 2011 lomake, jota muokattiin mittarin luotettavuuden lisäämiseksi. Lomakkeesta pyydettiin palautetta opinnäytetyön ohjaajilta, MIMO-hankkeen edustajalta sekä kolmelta yläkouluikäiseltä nuorelta. Palautteen antajat pyysivät kiinnittämään huomiota avoimien kysymysten sanavalintoihin, jotta tutkimukseen osallistuvat nuoret ymmärtäisivät kysymykset. Tulokintavirheiden välttämiseksi kysymykset pyrittiinkin muotoilemaan selkeiksi ja mahdollisimman yksinkertaisiksi.

Ulkoinen validiteetti kertoo tutkimustulosten yleistettävyydestä tutkimuksen ulkopuolelle jääneeseen perusjoukkoon, joten siksi on arvioitava otoksen edustavuutta perusjoukosta (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 152). Tutkimuksen otosta voidaan pitää riittävänä, sillä viidestä Salon yläkoulusta neljän seitsemäsluokkalaiset osallistuivat ”Saa olla selvänä” -tapahtumaan ja tutkimukseen. Tulokset voidaan yleistää koskemaan kaikkia Salon yläkoulun seit-

semäsluokkalaisia otoksen ja korkean vastausprosentin (80 %) perusteella. Koska 16 % nuorista ilmoitti, että on kokeillut alkoholia, voidaan 84 % nuorista tulkita raittiiksi alkoholikokeilujen puuttumisen vuoksi. Samansuuntaisia tuloksia on saatu esimerkiksi HBSC-tutkimuksessa, jonka mukaan suomalaisista tytöistä 18 % ja pojista 19 % juo ensimmäisen humalansa 13-vuotiaana tai nuorempana (Ferreira ym. 2012, 156). Myös Nuorten terveystapatutkimus vuodelta 2011 antaa viitteitä tutkimustulosten oikeellisuudesta: 12-vuotiaista oli raittiita 95 % ja 14-vuotiaista 62 % (Raisamo ym. 2011, 32, 56). Avoimien kysymysten tulokset ovat yhteneväisiä muun muassa Jaatisen (2000), Sirolan (2004) ja Rantasen (2007) tutkimusten kanssa, joissa vuorovaikutteista ja kokemuksellista valistusta pidettiin tehokkaana. Mielekäs valistus olisi jonkun muun kuin opettajan tai terveydenhoitajan toteuttamaa, ja vähemmän lukuihin ja tilastoihin keskittyvää.

Tutkimuksen tai mittauksen reliäabelius tarkoittaa tulosten pysyvyyttä ja toistettavuutta. Reliabiliteetti on siis mittarin kyky tuottaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 231.) Sitä voidaan arvioida esimerkiksi käyttämällä samaa mittaria saman tutkimusilmiön tutkimiseen eri aineistoissa (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 152). Lomakkeella kerättiin aineistoa neljästä eri koulusta, eikä tuloksissa ollut merkittäviä eroja.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan erityyppisillä asioilla kuin kvantitatiivisen tutkimuksen: Uskottavuuden edellytyksenä on tulosten validiteetti ja analyysiprosessin tarkastelu eli tutkimuksen vahvuuksien ja heikkouksien sekä aineiston analysoinnin ja sen etenemisen mahdollisimman tarkka kuvaus. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 160.) Tarkkuuden lisäksi on kiinnitettävä huomiota mahdollisimman selvään ja totuudenmukaiseen kuvaukseen (Hirsjärvi ym. 2009, 232).

Aineiston analysoinnista tulisi kertoa, miten ja millä perusteella kategoriat on muodostettu (Hirsjärvi ym. 2009, 232). Uskottavuutta lisää se, että kategoriat kattavat tutkimusaineiston mahdollisimman hyvin. Siirrettävyyden kannalta on puolestaan tärkeää kuvata huolellisesti tutkimuksen konteksti, osallistujien taustat ja valinta sekä aineiston keruu ja analyysi, jotta toinen tutkija voi halutessaan seurata tutkimusprosessia. Myös suorien ja autenttisten lainauksien esittäminen

lisää sisällönanalyysin luotettavuutta. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 160.) Tutkimukseen osallistuivat kaikki ”Saa olla selvänä” -tapahtumaan osallistuneet seitsemäsluokkalaiset nuoret. Aineisto kerättiin valvotusti monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä sisältävällä kyselylomakkeella. Aineisto analysoitiin monivalintakysymysten osalta SPSS-ohjelmalla ja avoimien kysymysten osalta laadullisella sisällönanalyysillä. Ensin aineisto litteroitiin eli puhtaaksikirjoitettiin ja sen jälkeen vastauksia alettiin luokitella tiettyjen sanojen tai ilmaisujen perusteella. Vastaukset pyrittiin analysoimaan mahdollisimman tarkasti ja yhdestä vastauksesta saatettiin poimia useampia ilmaisuja. Suoria lainauksia aineistosta on esitetty sekä tekstissä että taulukoissa. Luokittelijoita oli koko analysoinnin ajan kaksi, mikä osaltaan lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen eri vaiheet on kuvattu tarkemmin luvussa 5.

Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää hyvän tieteellisen käytännön noudattamista tutkimusta tehdessä (Hirsjärvi ym. 2009, 23). Tutkimusten eettisyyden turvaamiseksi Suomessa noudatetaan Helsingin julistusta, joka on lääketieteellisiä tutkimuksia varten laadittu tutkimuseettinen ohjeistus. Helsingin julistus sopii kuitenkin hyvin sovellettavaksi myös hoitotieteellisiin tutkimuksiin. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 173.) Julistuksessa muun muassa todetaan, että tieteen kehittymiseksi ihmistä on tutkittava, mutta tutkittavan hyvinvointi on kuitenkin aina tärkeintä. Siinä on myös otettu kantaa haavoittuvien ryhmien tutkimiseen. (Suomen Lääkäriliitto 2009.)

Ihmistieteissä erityisiä eettisiä ongelmia aiheutuu koejärjestelyistä ja tiedonhankintatavoista. Ihmisarvon ja ihmisen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen on tutkimuksen eettinen lähtökohta. (Hirsjärvi ym. 2009, 25.) Tutkimukseen osallistumisen tulee perustua aitoon vapaaehtoisuuteen ja siitä pitää olla mahdollisuus kieltäytyä. Osallistumisesta ei saa palkita eikä osallistumatta jättäminen voi olla minkäänlainen uhka. Osallistumisen on perustuttava tietoiseen suostumukseen, ja siksi tutkittavan pitää tietää tutkimuksen luonne kokonaisuudessaan etukäteen. Kyselyyn vastaaminen voidaan kyselytutkimuksessa katsoa tietoiseksi suostumukseksi. Suomessa alle 15-vuotiailta tarvitaan oman suostumuksen lisäksi vanhemman tai holhoojan tietoinen suostumus tutkimukseen osallistumi-

seen. Tutkittavien tulee olla tasa-arvoisia eli otokseen ei esimerkiksi saa rajata ainoastaan toivottuja tutkittavia. Myös tutkittavien kulttuurisia tapoja, elämäntapaa ja uskomuksia tulee kunnioittaa. Tutkittavien anonymiteetistä huolehtiminen tarkoittaa, ettei yksittäinen tutkittava saa olla tunnistettavissa tutkimuksesta, ja että tutkimusaineisto säilytetään lukitussa paikassa eikä sitä luovuteta ulkopuolisille. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 177–178.)

Tutkimuksen toteuttamisesta on tehty toimeksiantosopimus (liite 2) ja aineiston hankkimiseksi on saatu tutkimuslupa (liite 4). Kaikilla ”Saa olla selvänä”-tapahtumaan osallistuneilla nuorilla oli yhtäläinen mahdollisuus osallistua tutkimukseen, ja kyselylomakkeen täyttäminen tulkittiin tietoisesti suostumukseksi. Vaikka tutkitut olivat alle 15-vuotiaita, vanhemmilta ei kysytty erikseen lupaa tutkimukseen osallistumiseen, sillä kysymykset käsittelivät lähinnä vain nuorten mielipiteitä tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä. Tutkimusotoksesta ei karsittu ketään esimerkiksi mahdollisten ei-toivottavien vastausten vuoksi. Ainoa lomakkeessa kysytty taustatieto oli vastaajan sukupuoli, ja koulukohtaisten aineistojen muodostamiseksi eri koulujen lomakkeet pidettiin järjestyksessä. Avoimien kysymyksien vastaukset on jaoteltu pienempiin osiin ja luokiteltu. Yksilöä ei siis ole mahdollista tunnistaa tutkimuksesta. Lomakkeet ja aineisto on säilytetty asianmukaisesti eikä aineistoa ole luovutettu ulkopuolisille. Lomakkeet hävitettiin asianmukaisesti, kun ne oli siirretty sähköiseen muotoon. Sähköinen aineisto luovutettiin analysoinnin jälkeen MIMO-hankkeen edustajalle arkistointia varten.

Eettisyys on huomioitava myös raportoinnissa ja siksi kaikissa tutkimuksenteon vaiheissa tulee olla rehellinen. Toisen ihmisen plagiointi eli jonkun muun tuotoksia luvaton lainaaminen, esimerkiksi toisen tekstin omanaan esittäminen jättämällä lähdemerkinnät pois, on kielletty. Myös itsensä plagiointi tuottamalla näennäisesti uutta tietoa muokkaamalla osia omasta tutkimuksesta on kielletty. Tutkimustuloksia ei saa kaunistella, yleistää perusteettomasti tai sepittää. Tutkimusmenetelmät pitää selostaa mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja tarkasti eikä alkuperäishavaintoja saa muokata tutkimustulosten manipuloimiseksi. Myös tutkimuksen puutteet tulisi kertoa rehellisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 26–27;

Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 182–183.) Opinnäytetyöraporttia tehdessä on pyritty noudattamaan näitä eettisiä ohjeita mahdollisimman huolellisesti. Tekstiä lainattaessa on lähdemerkinnät tehty huolellisesti Turun ammattikorkeakoulun ohjeiden mukaisesti. Tutkimusmenetelmät on pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkasti luvussa 5. Tutkimustulokset on esitetty rehellisesti ja mahdollisimman selkeästi sekä sanallisesti että taulukoina.

8 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää seitsemäsluokkalaisten nuorten mielipiteitä ”Saa olla selvänä” -tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä sekä heidän ajatuksiaan teatteriesityksestä alkoholikasvatuksen keinona. Ainoastaan noin viidesosa nuorista oli sitä mieltä, että tapahtuma ei käsitellyt heille ajankohtaisia asioita ollenkaan. Vain pieni osa koki, ettei saanut tapahtumasta ollenkaan tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista tai riskeistä ja että tapahtuma ei saanut heitä miettimään lainkaan alkoholinkäyttöön liittyviä asioita. Yli puolet nuorista koki tapahtuman vaikuttaneen mielipiteisiinsä vähintään jonkin verran. Tyttöjen ja poikien mielipiteet tapahtumasta olivat samansuuntaisia. Näiden tulosten perusteella voidaan todeta, että tapahtuma käsittelee nuorille ajankohtaisia asioita ja nuoret saivat siitä tärkeää tietoa alkoholinkäyttöön liittyvistä haitoista ja riskeistä. Tapahtumalla oli myös vaikutusta nuorten mielipiteisiin. Näiden tulosten perusteella teatteriesitys tuntuu siis olevan toimiva valistuskeino. Tätä tukee esimerkiksi Rantasen (2007, 43) tutkimus, jonka perusteella hyviä valistuskeinoja ovat tapahtumat, joissa nuoret konkreettisesti näkevät jotain ja saavat muodostaa siitä mielipiteensä itse. Myös Yliruokasen (2004, 54) tutkimuksen mukaan esimerkiksi draaman keinoin esitetty tai muu valistus, johon nuoret voivat itse vaikuttaa, on tehokasta.

Tutkimuksen mukaan valtaosa seitsemäsluokkalaisista aikoo kokeilla tai aloittaa alkoholinkäytön vasta täysi-ikäisenä, mutta jokunen on jo ehtinyt kokeilla tai käyttää alkoholia. HBSC-tutkimuksessa on saatu samansuuntaisia tuloksia siitä, kuinka suuri osa 13-vuotiaista nuorista on jo käyttänyt alkoholia (Ferreira ym. 2012, 156). Vuoden 2011 Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan raittiita on vielä 12-vuotiaista valtaosa ja yli puolet 14-vuotiaistakin (Raisamo ym. 2011, 32, 56), mikä tukee osaltaan tämän tutkimuksen tuloksia. Rantasen (2007, 37–38, 46–47) mukaan päihdevalistusta tulisi antaa jo alakoulussa, ja vanhemmat voivat osallistua ehkäisevään päihdetyöhön kasvatuksellisin keinoin ja näyttämällä nuorille esimerkkiä. Vaikka 12–14-vuotiaat voidaankin katsoa varhaisnuoriksi (Aalberg & Siimes 2007, 68) ja alkoholinkäyttökokeilut osaksi nuoruutta (Aalto-

nen ym. 2003, 284–285), olisi tavoiteltavaa saada ensimmäistä alkoholinkokeiluikää nostettua tai raittiiden osuutta nuorista lisättyä. Voitaisiinko näihin lukuihin vaikuttaa lisäämällä esimerkiksi kuudesluokkalaisille suunnattua päihdevalistusta tai vetoamalla enemmän vanhempien kasvatukselliseen vastuuseen?

Nuoret ovat vastanneet kyselylomakkeen kysymyksiin johdonmukaisesti: monivalintakysymysten tulokset antavat ymmärtää, että tapahtuma oli hyödyllinen, sillä nuoret saivat sieltä tärkeää tietoa ja sillä oli vaikutusta heidän mielipiteisiinsä. Avoimien kysymysten tulokset puolestaan tukevat näitä tuloksia. Seitsemäsluokkalaiset nuoret kokivat teatteriesityksen eri oppimistapoja tukevaksi valistuskeinoksi. Esityksen koettiin esimerkiksi lisäävän nuorten tietämystä alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä sekä herättävän päihteidenkäyttöön liittyviä ajatuksia. Esityksen todettiin myös muun muassa tukevan visuaalista oppimista, olevan mielekäs oppimistapa ja helpottavan asian oppimista. Se myös mahdollistaa esityksen henkilöhahmoihin samaistumisen ja oman mielikuvituksen käytön. Kokemuksellista ja vuorovaikutteista valistusta pidettiin tehokkaana Yliruokasen (2004) ja Rantasen (2007) tutkimusten lisäksi myös muun muassa Jaatisen (2000) ja Sirolan (2004) tutkimuksissa. Tapahtuma sai jotkut nuoret miettimään päihteidenkäyttöään ja osa heistä kertoi tapahtuman myötä mieleen tulleita alkoholinkäyttöön liittyviä ajatuksiaan. Monet nuoret kokivat tapahtuman vaikuttaneen mielipiteisiinsä ja muutamilla tapahtuma sai aikaan negatiivisia mielleyhtymiä.

Yliruokasen (2004) mukaan suomalaisen huumevalistuksen yhtenä ongelmana on viihdekäytön kieltäminen ja päihteidenkäytön riskien esittäminen väistämättä tapahtuvina asioina. Tällainen epärealistinen valistustapa vie valistukselta uskottavuutta, koska nuoren on vaikea uskoa näkemänsä todellisuuden kanssa ristiriidassa olevaa valistusta. (Yliruokanen 2004, 48–49.) Sama ongelma koskee luultavasti myös muuta päihdevalistusta. Rantasen (2007, 53) tutkimukseen osallistuneet nuoret pitivät itseään vanhempia nuoria hyvinä valistuksen antajina, joiden mielipidettä ja tietoa arvostetaan. ”Saa olla selvänä” -tapahtumassa teatteriesityksen roolihahmot ja myös näyttelijät olivat melko nuoria, ja esitykset perustuivat nuorten viihteellisiin alkoholinkäyttötilanteisiin. Vaikka kaikissa kol-

nessa näytelmässä alkoholinkäytön seuraukset olivat epämiellyttäviä, nuoret näkivät miten erilaisia seuraukset voivat olla vakavuudeltaan. Tällaisten erilaisien näkökulmien hyödyntäminen saattoi lisätä valistuksen uskottavuutta ja tehokkuutta.

Kouluissa toteutetun päihdevalistuksen ongelmana tuntuu olleen myös nuorten passiivinen rooli tiedon vastaanottajina (Yliruokanen 2004, 50). Vaikka nuoret toivovat voivansa osallistua valistuksen suunnitteluun (Rantanen 2007, 37), valistusta on toteutettu lähinnä auktoriteettilähtöisesti. Mikäli päihdevalistukselta odotetaan pysyvämpiä vaikutuksia, nuoria tulisi aktivoida valistustilanteissa enemmän. Nuorten osallistaminen saattaisi lisätä tilanteiden kokemuksellisuutta. Näin valistus olisi henkilökohtaisempaa ja siitä tulisi merkityksellisempää, kun nuori voisi etsiä siitä yhteyksiä omaan elämäänsä. Kuten edellä todettiin, tutkimukseen osallistuneet nuoret kokivat teatteriesityksen hyväksi valistuskeinoksi muun muassa siitä syystä, että sen henkilöhahmoin oli mahdollista samaistua. Nuoret totesivat esityksen perustuneen oikeaan elämään ja mahdollistaneen siihen eläytymisen.

Koska pitkäaikainen päihteidenkäyttö voi aiheuttaa useita kansanterveydellisesti merkittäviä sairauksia (Alkoholiongelmaisen hoito: Käypä hoito -suositus 2011; Pietilä 2003, 420–423), nuoriin kohdistetulla ehkäisevällä päihdetyöllä voidaan ajatella olevan suuri merkitys. Mikäli nuoret suhtautuisivat tiukemmin tupakointiin ja alkoholinkäyttöön, päihteiden haittavaikutukset sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla vähenisivät huomattavasti. Vähentämällä tupakointia ja alkoholinkäyttöä nuoret voisivat lisätä omaa terveyttään ja hyvinvointiaan sekä lyhyellä että pidemmällä aikavälillä. Yhteiskunta puolestaan hyötyisi taloudellisesti tupakointiin ja alkoholinkäyttöön liittyvien sairauksien hoitokustannusten vähenemisestä ja esimerkiksi alkoholiin liittyvien rikosten vähenemisestä.

”Saa olla selvänä” -tapahtuma käsitteli ainoastaan alkoholin käyttöön liittyviä haittoja ja riskejä, ja tutkimukseen osallistui vain seitsemäsluokkalaisia nuoria. Jatkossa voisi tutkia muita päihteitä, kuten tupakkaa tai huumeita, käsittelevää vastaavaa tapahtumaa tai alkoholivalistustapahtumaa suunnattuna eri ikäryhmille. Näin voitaisiin esimerkiksi selvittää, kuinka tehokas tapa teatteriesitys on

antaa aiheisällöltään erilaista päihdevalistusta. Eri-ikäiseltä kohderyhmältä voitaisiin selvittää eroavatko esimerkiksi kuudes- tai kahdeksaluokkalaisten mielipiteet tapahtumasta seitsemäsluokkalaisten mielipiteistä.

Koska tapahtuman todelliset vaikutukset eivät luonnollisestikaan näy välittömästi, olisi myös kiinnostavaa tutkia esimerkiksi kolmen–neljän vuoden kuluttua tutkimukseen osallistuneita nuoria. Nuorten murrosikä olisi pidemmällä ja todennäköisin aika alkoholikokeilujen tekemiselle olisi takana. Tällöin nuoret pystyisivät arvioimaan ”Saa olla selvänä” -tapahtuman vaikutuksia alkoholinkäyttöön.

Tämän opinnäytetyön tulokset kertovat teatteriesityksen olevan mielekäs ja tehokas keino antaa alkoholivalistusta. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää yläkouluikäisten päihdekasvatuksen suunnittelussa. Koska nuoret vaikuttavat kokevan opettajalähtöisen, saarnaavan luento-opetuksen tylsäksi, mielestämme muusta opetuksesta poikkeava, kokemuksellinen ja nuorten tarpeista lähtevä päihdevalistus olisi tehokkaampaa. Koska nuoret ihmettelivät muiden päihteiden puuttumista esityksestä ja toivoivat vastaavaa tapahtumaa myös tupakasta, voisi huume- ja tupakkavalistustapahtumien järjestämistä esittävän taiteen keinoin luultavasti harkita. Kaikki keinot eivät kuitenkaan vaikuta kaikkiin (Rantanen 2007, 54), mikä on huomattava mitä tahansa päihdevalistusta järjestettäessä.

LÄHTEET

Aalberg, V. & Siimes, M. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Nemo.

Aaltonen, M.; Ojanen, T.; Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. 2., uudistettu painos. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Aira, T.; Kannas, L.; Kokko, S. & Villberg, J. 2010. Nuorten päihdekokeilut ja -asenteet muutoksessa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton ehkäisevän päihdetyön (EPT) hankkeen seurantatutkimus. Osa II, loppukartoitus. Viitattu 12.10.2012 <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/8d3a187698f13781e4c95dd9e15067f5/1350026421/application/pdf/13178938/Nuorten%20p%C3%A4ihdekokeilut%20ja%20-asenteet%20muutoksessa..pdf>.

Alkoholilaki 8.12.1994/1143.

Alkoholiongelmaisen hoito. Käypä hoito –suositus. 2011. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Päihdelääketieteen yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Viitattu 27.11.2012 [http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/naytaartikkeli/tunnus/hoi50028?hakusana=Alkoholi ongelmaisen%20hoito](http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/naytaartikkeli/tunnus/hoi50028?hakusana=Alkoholi+ongelmaisen%20hoito).

Ferreira, M.; Kuntsche, E.; de Looze, M.; Baska, T.; Simons-Morton, B.; ter Bogt, T. & Gabhainn, S.N. 2012. Alcohol use. Teoksessa Currie, C.; Zanotti, C.; Morgan, A.; Currie, D.; de Looze, M.; Roberts, C.; Samdal, O.; Smith, O.R.F. & Barnekow, V. (toim.) Social determinants of health and well-being among young people. Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) study: international report from the 2009/2010 survey. WHO. Viitattu 14.11.2012 http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/163857/Social-determinants-of-health-and-well-being-among-young-people.pdf.

Havio, M.; Inkinen, M. & Partanen, A. 2008. Päihdehoitotyö. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Tampere: Tammi.

Huumausainelaki 30.5.2008/373.

Jaatinen, J. 2000. Viattomuuden tarinoita. Nuoret päihdekulttuurinsa kuvaajina. Stakesin raportteja 251. Helsinki: Stakes.

Jokinen, H. (toim.) 2006. Laatutähteä tavoittelemassa. Ehkäisevän päihdetyön laatuksiteerit. Stakes, Päihdetyö-ryhmä. Viitattu 5.11.2012 http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/EC80AF22-E280-498B-A05B-B1839EA118DF/0/laatutahtea_tavoittelemassa.pdf.

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro.

Karlsson, T. & Österberg, E. 2010. Mitä tilastot kertovat suomalaisten alkoholinkäytöstä? Teoksessa Mäkelä, P.; Mustonen, H. & Tigerstedt, C. (toim.) Suomi juo. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 19.11.2012 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/371e1e08-9bc1-47ea-81aa-68b04f27088c>.

Korhonen, P. 2012. Menetelmät. Mitä taidelähtöisillä menetelmillä tarkoitetaan? Taika 2011–2013 –hanke. Viitattu 5.11.2012 <http://www.taikahanke.fi/etusivu/menetelmat/menetelmat+jatko/>.

Kotilainen, S.; Siivonen, K. & Suoninen, A. 2011. Iloa ja voimaa elämään – Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa. Viitattu 2.11.2012 <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/myrsky2011.pdf>.

Känkänen, P. 2012. Taidelähtöiset menetelmät. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 5.11.2012 http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/taidelahtoiset_menetelmat.

Laki holhustoimesta 1.4.1999/442.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lehto, A-S. 2011. Krapula kuuluu kuvaan. Yhdeksäsluokkalaisten käsitykset alkoholinkäytön riskeistä eri juomistilanteissa. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalitieteiden laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Lintunen, J. 1995. Kokemuksellinen oppiminen ja pedagoginen draama. Teoksessa Lehtonen, J. & Lintunen, J. (toim.) Draama. Elämys. Kokemus. Kirjoituksia ilmaisukasvatuksen alalta II. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus ja opettajankoulutuslaitos, 109–122.

Lommi, A.; Luopa, P.; Puusniekka, R.; Vilkki, S.; Jokela, J. & Kinnunen, T. 2010. Kouluterveys 2010: Pääkaupunkiseudun raportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Pääkaupunkiseudun kouluterveyskyselytyöryhmä. Viitattu 1.11.2012 http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/4B99B24A-7922-4F2C-87B2-0DDFFF0F29FA/0/pkseutu_raportti_2010.pdf.

Marttunen, M. & Kiianmaa, K. 2003. Nuoret ja päihteet. Teoksessa Salaspuro, M.; Kiianmaa, K. & Seppä, K. (toim.) Päihdelääketiede. 2., uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus, 100–108.

MIMO – Moving In, Moving On! 2011a. Tapahtumat. Viitattu 12.10.2012 <http://mimo.ee/tapahtumat/>.

MIMO – Moving In, Moving On! 2011b. Mikä on MIMO? Viitattu 12.10.2012 <http://mimo.ee/mika-on-mimo/>.

MIMO – Moving In, Moving On! 2011c. MIMO Fakta. Viitattu 12.10.2012 <http://mimo.ee/mimo-fakta/>.

Niemelä, S. 2008. Predictors and Correlates of Substance Use among Young Men. The Longitudinal “From a Boy to a Man” Birth Cohort Study. Doctoral dissertation. Institute of Clinical Medicine. Turku: University of Turku.

Nordin, P. 2005. Terveys 2015 kansanterveysohjelmasta toimintaan – Metodeja ja strategioita nuorten ehkäisevään päihdetyöhön Etelä-Suomen läänin kunnissa. Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 100. Etelä-Suomen lääninhallitus. Viitattu 30.10.2012 [http://www.laaninhallitus.fi/lh/biblio.nsf/05B4F097E566992EC22570D600339E7A/\\$file/eslh100.pdf](http://www.laaninhallitus.fi/lh/biblio.nsf/05B4F097E566992EC22570D600339E7A/$file/eslh100.pdf).

Nuorisolaki 27.1.2006/72.

OSAP Office for Substance Abuse 1989. Prevention Plus II – Tools for creating and sustaining drug-free communities. National Clearinghouse for Alcohol and Drug Information. Rockville.

Pietilä, K. 2003. Nikotiini. Teoksessa Salaspuro, M.; Kiianmaa, K. & Seppä, K. (toim.) Päihdelääketiede. 2., uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus, 419–429.

Piispa, M. 2010. Övereitä, sekoilua ja moniongelmaisuuutta. Huumeisiin liittyvät kuolemat Suomessa 2007. Pro gradu -tutkielma. Sosiologian laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Pirskanen, M. 2007. Nuorten päihdeettömyyden edistäminen. Varhaisen puuttumisen malli koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Väitöskirja. Hoitotieteen laitos. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Poikolainen, K. 2003. Päihteet ja kansanterveys. Teoksessa Salaspuro, M.; Kiianmaa, K. & Seppä, K. (toim.) Päihdelääketiede. 2., uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus, 42–46.

Pylkkänen, S.; Viitanen, R. & Vuohelainen, E. (toim.) 2009. Mitä on nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali. Preventiimi – nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viitattu 30.10.2012

http://www.preventiimi.fi/sites/preventiimi.juhaniemidesign.com/files/resurssipankki/Nept_fin%202%20painos%20taitettu.pdf.

Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41.

Raisamo, S.; Pere, L.; Lindfors, P.; Tiirikainen, M. & Rimpelä, A. 2011. Nuorten terveystapatutkimus 2011. Tupakkatuotteiden ja päihteiden käytön muutokset 1977–2011. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 29.10.2012

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3320152&name=DLFE-16067.pdf.

Raitasalo, K.; Huhtanen, P.; Miekkala, M. & Ahlström, S. 2012. Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2011. ESPAD-tutkimusten tulokset. Raportti 59/2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 30.10.2012 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90753/URN_ISBN_978-952-245-735-6.pdf?sequence=1.

Raittiustyölaki 19.11.1982/828.

Rantanen, A. 2007. Nuorten ja ammattilaisten näkökulmia ehkäisevään päihdetyöhön. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Pori: Tampereen yliopisto.

Salasuo, M. & Tigerstedt, C. 2007. Miten nuorten juomista on tutkittu 1950–2007? Teoksessa Tigerstedt, C. (toim.) 2007. Nuoret ja alkoholi. Helsinki: Alkoholi- ja huumetutkijain seura & Nuorisotutkimusseura, 9–32.

Salmi, V. 2004. Varhaisnuorten normirikkomukset – ongelma vai osa nuoruutta? Helsingiläisten 12–13-vuotiaiden kielletyn ja rikollisen toiminnan laajuus, piirteitä ja merkityksiä. Väitöskirja. Kasvatustieteen laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Seppänen, J. 2006. Selvästi juovuksissa. Keuruu: Otava.

Sirola, K. 2004. Porilaisten yhdeksäsluokkalaisten ja kasvattajien käsityksiä nuorten alkoholin käytöstä ja alkoholin käytön ehkäisystä. Väitöskirja. Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Soikkeli, M. 2011. Päihdekasvatus, ehkäisevä päihdetyö ja koulu. Teoksessa Soikkeli, M.; Salasuo, M.; Puuronen, A. & Piispa, M. 2011. Se toimii sittenkin – kuinka päihdevalistuksesta saa selvää. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Viitattu 12.10.2012 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/a2456786-95d8-446f-a767-8171af97956f>.

Sosiaali- ja terveysministeriö STM 2004. Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:8. Helsinki: Edita. Viitattu 12.10.2012 <http://pre20090115.stm.fi/pr1092909444623/passthru.pdf>.

Sosiaali- ja terveysministeriö STM 2002. Eurooppalainen alkoholipolitiikka. Suomen, EU:n ja WHO:n Euroopan aluetuomiston keskeiset alkoholipoliittiset asiakirjat. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:18. Helsinki. Viitattu 27.11.2012 <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/euroalkopolitiikka/euroalko.pdf>.

Suomen Lääkäriliitto 2009. Maailman Lääkäriliiton Helsingin julistus: Ihmiseen kohdistuvan lääketieteellisen tutkimustyön eettiset periaatteet. Viitattu 9.11.2012 <http://www.laakariliitto.fi/etiikka/helsinginjulistus.html>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 2012. Kouluterveyskysely: Koko maan yhdistetyt aineistot vuosina 2000/2001–2010/2011. Viitattu 29.10.2012 <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/index.htm>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 2011a. Kouluterveyskysely 2010. Lapin tulokset. Viitattu 1.11.2012 <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/alueittain/lappi.htm>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 2011b. Kouluterveyskysely 2010. Etelä-Suomen tulokset. Viitattu 1.11.2012 <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/alueittain/esuomi.htm>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL 2009. Huumeet. Viitattu 30.10.2012. http://www.ktl.fi/portal/suomi/tietoa_terveydesta/elintavat/huumeet.

Tupakkalaki 20.8.2010/698.

van der Stel, J. & Voordewind, D. (toim.) 1999. Ehkäisevän päihdetyön käsikirja. Alkoholi, huumeet ja tupakka. A-klinikkasäätiö & Stakes. Jyväskylä: Gummerus.

Varis, T. & Virtanen, S. (toim.) 2012. Alkoholijuomien kulutus 2011. Tilastoraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 23.11.2012 http://www.thl.fi/tilastoliite/tilastoraportit/2012/Tr13_12.pdf.

Vilpas, H. 2008. Nuorten tupakointi. Sosiodemografisten ja äitiin liittyvien tekijöiden yhteys nuorten tupakointiin sekä tupakoinnin yhteys päihteiden käyttöön. Pro gradu -tutkielma. Hoitotieteen laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Yliruokanen, K. 2004. Miksi vain puoli totuutta? Huumevalistuksen mahdollisuudet ja huumeisiin liittyvät tiedon tarpeet. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Opinnäytetyössä hyödynnetyt keskeiset tutkimukset

Tekijä(t), vuosi, maa	Tutkimuksen tarkoitus	Menetelmä	Otos	Keskeiset tulokset
Ferreira ym. 2012 Tanska	Sosiaalisten tekijöiden vaikutuksen selvittäminen nuorten terveyteen ja hyvinvointiin	Kyselylomake	11-, 13- ja 15-vuotiaita nuoria 43 eri maasta ja hallintoalueelta Euroopasta ja Pohjois-Amerikasta (n~200 000)	Nuoret ovat terveempiä ja kehittyneempiä kuin koskaan. Nuorten terveyseroihin vaikuttavat mm. ikä, sukupuoli, perhe ja maa, jossa asuu.
Jaatinen 2000 Suomi	Nuorten päihdekulttuurin kuvaaminen ja nuorten käsitysten tarkastelu päihdevalistuksesta	Ryhmähaastattelut	13-16-vuotiaita nuoria kahdessa pääkaupunkiseudun yläkoulussa (n=55)	Päihteet mielletään vahvasti osaksi nuorten kulttuuria. Perinteisellä päihdevalistuksella ei ole enää toivottua vaikutusta yhdeksäsluokkalaisiin.
Lehto 2011 Suomi	Nuorten tietämyksen ja mielipiteiden selvittäminen alkoholinkäytöstä ja siihen liittyvistä riskeistä	Virikkeellinen ryhmähaastattelu	Helsinkiläisiä 15-vuotiaita nuoria (n=76)	Nuoret pitivät alkoholinkäyttöön liittyvänä suurimpana pelkonaan vanhemmille kiinnijäämistä. Alkoholinkäytön terveydelliset riskit, kuten huono olo ja krapula, miellettiin alkoholinkäyttöön kuuluvina asioina, ei riskeinä.
Niemelä 2008 Suomi	Lapsuusiän psyykkisen oireilun ja varhaisaikuisuuden psykososiaalisten tekijöiden yhteyksien selvittäminen päihdeidenkäyttöön ja päihderikoksiin	Validoitu kyselylomake	Suomessa vuonna 1981 syntyneitä poikia vuosina 1989 (n=2946) ja 1999 (n=2348)	Hyperaktiivisuus, käytösongelmat yksin tai tunne-elämän ongelmien kanssa lapsuudessa ennustivat runsasta päihdeidenkäyttöä ja niihin liittyviä rikoksia. Lapsuusiän asennusoireet ennustivat tupakointia.
Piispa 2010 Suomi	Uuden tiedon tuottaminen suomalaisista huumekuolemista ja huumekuolemiin liittyvän käsitteistön selkeyttäminen	Kuolintodistukset, ruumiinavauspöytäkirjat ja niiden liitteet	Vuonna 2007 Suomessa kuolleet henkilöt, joiden elimistöstä on löytynyt huumausainetta ja/tai huumausaineen tavoin käytettyä lääkeainetta (n=234)	Huumekuolemista 142 oli tapaturmaisista yliannoskuolemista. Kaikkien huumekuolemien taustalla oli muitakin ongelmia. Alle 20-vuotiaita kuoli 16 huumeista johtuvista syistä.
Pirkanen 2007 Suomi	Nuorten päihdemittarin luotettavuuden ja varhaisen puuttumisen toimintamallin soveltavuuden testaaminen ja arviointi	Puolistrukturoidut kyselyt, AUDIT- ja CRAFFT-testit, focus group -haastattelu	Pohjoissavolaisia 8.-luokkalaisia (n=1424), toisen asteen ensimmäisen vuoden opiskelijoita (n=1364) ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon	Nuorista 14-15-vuotiaista raittiita oli 49 % ja 10 % joi alkoholia yhdellä juomakerralla viisi annosta tai enemmän. Lähes 25 % nuorista olisi halunnut

			terveydenhoitajia (n=17)	vähentää päihteidenkäyttöään. Varhaisen puuttumisen malli muutamain korjauksin arvioitiin soveltuvaksi. Nuorten päihdemittari osoitautui luotettavaksi.
Raisamo ym. 2011 Suomi	Suomalaisten nuorten terveyden ja terveystotumuksien (tupakointi, alkoholinkäyttö ja sosiaalinen altistuminen huumeille) selvittäminen	Postikysely	Suomalaisia 12–18-vuotiaita nuoria (n=4566)	Tupakointikokeilut ovat vähentyneet ja päivittäinen savukkeiden poltto on vähentynyt joissain ikäryhmissä. Nuuskan käyttö on yleistymässä. Raittiiden nuorien osuus on suurempi kuin 2000-luvun alussa.
Raitasalo ym. 2012 Suomi	Nuorten päihteidenkäytön ja sen trendien ja aloitusiän selvittäminen, alkoholin hankintatapojen, päihteisiin liittyvien arvioitujen riskien ja päihteidenkäytön yleisyyden ja muutosten selvittäminen	Anonyymi luokkakysely	Suomalaiset peruskoulun 9.-luokkalaiset (n=3744)	Nuorten alkoholinkäyttö on vähentynyt, mutta huumeidenkäyttö on lisääntynyt hieman. Myös nuuskan käyttö on lisääntynyt. Nuoret suhtautuvat humalajuomiseen aiempaa tiukemmin ja alkoholinkäytön aloitusikä on noussut. Päihteidenkäytön alueelliset erot ovat tasoittuneet.
Rantanen 2007 Suomi	Nuorten ja ammattilaisten näkökulmien selvittäminen ehkäisevästä päihdetyöstä	Ainekirjoitus ja vapaa kirjoitus aiheesta ”Miten nuorten päihteiden käyttöä tulisi/voitaisiin ehkäistä?”	Kahden porilaisen yhdeksännen luokan oppilaat (n=34) ja päihdetyön ammattilaisia (n=14)	Nuoret kertoivat toimivia ja tehottomia ehkäisevän päihdetyön keinoja. Vanhempien ja muiden aikuisten vastuuta peräänkuulutettiin. Myös ammattilaiset nostivat esille vanhemmuuden vastuun ja tukemisen. Nuoret toivoivat saavansa objektiivista tietoa päihdeistä.
Sirola 2004 Suomi	Yhdeksäsluokkalaisten alkoholinkäytön selvittäminen osana nuorisokulttuuria sekä alkoholinkäytön ehkäisyn selvittäminen nuorten, vanhempien, opettajien ja terveydenhoitajien näkökulmasta	Kyselylomake, ryhmähaastattelu ja haastattelu	Porilaisia 9.-luokkalaisten (n=181) ja heidän vanhempiaan (n=110), opettajia (n=10) ja koulu-terveydenhoitajia (n=4)	Monet nuoret käyttivät alkoholia liikaa ja sitä sai helposti. Noin puolet nuorista piti alkoholinkäytön ehkäisyyn liittyvää opetusta ja terveystieteistä tyhjänä ja noin puolet oli sitä mieltä, ettei sitä ollut tarpeeksi. Vanhemmat eivät aina olleet tietoisia nuorten alkoholinkäytöstä tai eivät puuttuneet siihen.

THL 2011 / 2012 Suomi	Kokonaiskuvan saaminen nuorten hyvinvoinnista selvittämällä mm. nuorten elinoloja, terveyttä ja terveystottumuksia, kouluoloja sekä kokemuksia oppilas- ja opiskelijahuollosta	Luokkakysely	Peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaiset sekä lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat vuorovuosina eri puolilla Suomea (n=101 135–101 693)	Peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisista 43 % on raittiita ja 72 % ei tupakoi. Lukiolaisista raittiita oli 23 % ja heistä 70 % ei tupakoi. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista alkoholia ei käyttänyt 15 % ja 47 % ilmoitti, ettei tupakoi.
Vilpas 2008 Suomi	Nuorten tupakoinnin sekä sen yhteyden selvittäminen äidin tupakointiin ja asenteisiin, sosiodemografisiin muuttujiin ja huumeiden ja alkoholin käyttöön.	Strukturoitu kyselylomake	9.-luokkalaisia Tampereelta, Akaalta, Urjalasta ja Valkeakoskelta (n=1324)	Nuorista 12,9 % tupakoi päivittäin, satunnaisesti tupakoivia oli 9,3 %. Nuorista 53,7 % ilmoitti, ettei ollut koskaan maistanut tupakkaa, pojista 13,6 % ja tytöistä 11 % ilmoitti tupakoivansa päivittäin.
Yliruokanen 2004 Suomi	Huumeiden viihde-, kokeilu- ja ongelmakäytöstä aiheutuvien päihdehaittojen minimoimisen keinojen selvittäminen	Sisällönanalyysi	Internet-palstan keskusteluja puolittuus.com-sivustolta joulutammikuussa vuodenvaihteessa 2003–2004 ja osittain syksyiltä 2003 keskustelualueilta Media, Koulu, Riskit, Ainekohtainen, Terveystaitat ja Kannabis-keskustelu	Huumevalistuksen tulisi olla tutkittuun tietoon perustuva, realistista ja ajanmukaista. Realistinen valistus huomioi erilaiset tavat käyttää huumeita. Yhtenäisen päihdevalistuksen osaksi tulisi ottaa myös tupakka ja alkoholi.

Toimeksiantosopimus

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

1

OPISKELIJAN TIEDOT

Nimi Johanna Salmi ja Essi Uotila
 Osoite [redacted]
 Puhelin koti [redacted] Puhelin työ [redacted]
 Sähköposti johanna.salmi@students.turkuamk.fi
 Koulutusohjelma Hoitotyön ko, terveydenhoitotyön sv

OPINNÄYTETYÖ

Aihe/ työnimi Saa olla selvänä -palautekysely
 Aikataulu _____

TOIMEKSIANTAJA

Organisaatio Turun Ammattikorkeakoulu
 Työn ohjaaja / yhteyshenkilö Irmeli Leino
 Osoite _____
 Puhelin _____ Sähköposti irmeli.leino@turkuamk.fi

OHJAAVAN OPETTAJAN YHTEYSTIEDOT

Ohjaava opettaja Tiina Pelander ja Sirpa Nikunen
 Puhelin _____ Sähköposti tina.pelander@turkuamk.fi

Turun ammattikorkeakoulu
 Joukahaisenkatu 3 A, 20520 Turku
 puh. 02 263 350 faksi 02 2633 5791
 sposti etunimi.sukunimi@turkuamk.fi

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

2

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

OHJAUS JA VASTUUT

Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Turun ammattikorkeakoulu vastaa opinnäytetyön ohjauksesta. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta.

OIKEUDET

Opinnäytetyön tekijänoikeus kuuluu tekijälle eli opiskelijalle. Tekijänoikeuden lisäksi myös muiden immateriaalioikeuksien osalta noudatetaan kulloinkin voimassa olevaa kyseessä olevaa oikeutta koskevaa lainsäädäntöä.

TYÖSUHDE JA KUSTANNUKSET

Mahdollisesta työsuhteesta, työstä maksettavasta palkki-osta ja työstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten korvaamisesta toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä sopivat erikseen.

TULOSTEN JULKISTAMINEN JA LUOTTAMUKSELLISUUS

Opinnäytetyöstä laaditaan Turun ammattikorkeakoulun ohjeen mukainen kirjallinen raportti.

Kirjallinen raportti luovutetaan toimeksiantajalle ja asetetaan kirjaston kokoelmiin tai julkaistaan elektronisessa muodossa verkkokirjastossa.

Julkaistava opinnäytetyöraportti on laadittava niin, ettei se sisällä liike- tai ammattisalaisuuksia tai muita julkisuuslaissa (laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta) salassa pidettäväksi määrättyjä tietoja, vaan ne jätetään työn tausta-aineistoon. Opinnäytetyön arvioinnissa otetaan huomioon sekä julkaistava että salassa pidettävä osa.

Opinnäytetyön toimeksiantaja ja opiskelija sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat.

Toimeksiantajan edustajalle varataan mahdollisuus tutustua opinnäytetyöraporttiin viimeistään neljätoista (14) päivää ennen aiottua julkaisemista. Toimeksiantaja antaa työstä ennen edellä mainittua julkaisemisajankohtaa lausunnon, jossa voidaan määritellä opinnäytetyöraporttiin mahdollisesti sisältyvät liike- tai ammattisalaisuudet, joita ei julkaista.

Mitä liike- tai ammattisalaisuuksiin liittyviä asioita ei esitetä opinnäytetyöraportissa?

OLEMME YHTEISESTI SOPINEET OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUKSESTA YLLÄ ESITETYLLE TAVALLA

4/9 20 12

4/9 20 12

Johanna Salmi Essi Uotila

Opiskelija

Essi Uotila

Toimeksiantaja

LIITE : OPINNÄYTETYÖSUUNNITELMA

Tulosta lomake

Turun ammattikorkeakoulu
Joukahaisenkatu 3 A, 20520 Turku
puh. 02 263 350 faksi 02 2633 5791
sposti etunimi.sukunimi@turkuamk.fi

”Saa olla selvänä” –kyselylomake

Saa olla selvänä –tapahtuman palaute _____

Olen: tyttö ___ poika ___

Ympyröi mielestäsi sopivin vaihtoehto

(1=ei ollenkaan 2=vain vähän 3=jonkin verran 4=paljon 5=erittäin paljon)

1. Saa olla selvänä –tapahtuma käsitteli minulle ajankohtaisia asioita	1	2	3	4	5
2. Sain päivän aikana tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä	1	2	3	4	5
3. Tapahtuma sai minut miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita	1	2	3	4	5
4. Tapahtuma vaikutti mielipiteeseeni alkoholinkäytöstä	1	2	3	4	5
5. Itse aion kokeilla tai aloittaa alkoholin käytön					
a) en koskaan					
b) 18-vuotiaana					
c) alle 18-vuotiaana					
d) olen jo kokeillut alkoholia					
6. Mielestäni hauskaa voi pitää					
a) ilman alkoholiakin					
b) vain alkoholin kanssa					
7. Miksi teatteriesitys on mielestäsi hyvä tapa kertoa alkoholinkäytön riskeistä ja haittavaikutuksista?					

8. Mitä muuta haluaisit sanoa?

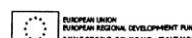
Kiitos palautteestasi!

humak

turku

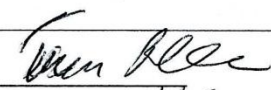

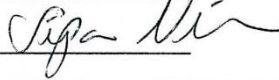

the content of the publication reflects the authors views and the Managing Authority cannot be held liable for the information published by the project partner;

Tutkimuslupa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
Terveysala, Salo
Ylhäistentie 2
24130 SALO
Puh. (02) 263 350
Fax. (02) 2633 6179

ANOMUS OPINNÄYTETYÖN AINEISTON KOKOAMISEKSI

Tutkimuksen nimi	Nuoret ja ehkäisevä päihdetyö taidelähtöisin menetelmin
Tutkimusongelma	1. Mitä mieltä nuoret ovat Saa olla selvänä –tapahtumasta ja alkoholinkäytöstä? 2. Mitä mieltä nuoret ovat teatteriesityksestä alkoholikasvatuksen keinona?
Tutkimuksen kohde ja aineiston keruumenettelmä	Tutkimuksen kohteena ovat Saa olla selvänä –tapahtumaan osallistuvat Salon yläkoulujen seitsemäsluokkalaiset, joilta kerätään kyselylomakkeella palautetta tapahtumasta.
Aineiston kokoamisajankohta	Saa olla selvänä –tapahtumapäivät 18.-19.9.2012 ja 25.-26.9.2012
Tutkimuksen arvioitu valmistumisajankohta	Joulukuu 2012
Tutkimussuunnitelma hyväksytty	24.10.2012
Tutkimuksen ohjaajat	Tiina Pelander puh Sirpa Nikunen puh
Sitoudumme käyttämään kokoamaamme aineistoa tutkimusongelman puitteissa ja siten, että tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden anonymiteetti säilyy.	
Tutkimuksen tekijät	Terveydenhoitotyö, NHTHSS10 (suuntautumisvaihtoehto) (ryhmä) Johanna Salmi ja Essi Uotila (nimi) (osoite) (puhelinnumero)

Anomus käsitelty

08.11.2012

 lupa myönnetty lupa evätty, peruste _____

Allekirjoitus

JOHANNA KRAPPÉ

Anomus ja tutkimussuunnitelma toimitetaan yhtenä kappaleena, josta toimeksiantaja lähettää kopiot yhdelle opiskelijalle, yhdelle ohjaavalle opettajalle ja kullekin työhön osallistuvalla toimipisteelle. Alkuperäinen jää toimeksiantajalla. Valmis työ toimitetaan toimeksiantajalle sovitulla tavalla.

Kehittämistehtävä (AMK)
Hoitotyön koulutusohjelma
Terveystieteiden
2013

Johanna Salmi & Essi Uotila

SALON NUORILLE PÄIHDETIETOUTTA NÄYTTELEMÄLLÄ

– Artikkelit

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

EU-HANKKEELLA PÄIHDETIETOUTTA NUORILLE

Vuonna 2001 Suomi vahvisti Nuoret ja alkoholi -julistuksen, jonka tavoitteena on suojata lapsia ja nuoria alkoholinkäytöltä. Julistuksen mukaan nuorilla on myös oikeus saada pätevää ja objektiivista tietoa alkoholin vaikutuksista terveyteen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002.) Tutkimusten mukaan nuoret toivovat vuorovaikutteista, konkreettista, audiovisuaalista ja realistista päihdevalistusta, eivät lukuihin ja tilastoihin painottuvaa kärjistettyä luento-opetusta (Rantanen 2007, Yliruokanen 2004).

Turun ammattikorkeakoulu on EU-rahoitteen ”MIMO – Moving In, Moving On! Application of Art Based Methods to Social and Youth Work” -hankkeen pääyhteistyökumppani. Hankkeen kohderyhmään kuuluvat 13–17-vuotiaat, erityisesti syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja sen tarkoituksena on kehittää nuoris- ja sosiaalityön käyttöön soveltavan taiteen työskentelymenetelmiä. Hankkeen puitteissa järjestettiin neljässä Salon yläkoulussa syksyllä 2012 seitsemäsluokkalaisille suunnattu esittävään taiteeseen perustuva ”Saa olla selvänä” -päihdevalistustapahtuma. (MIMO 2011a, 2011b, 2011c.)

ESITTÄVÄ TAIDE PÄIHDEVALISTUKSEN KEINONA

Salmi ja Uotila (2013) tutkivat opinnäytetyössään seitsemäsluokkalaisten nuorten (n=386) mielipiteitä ”Saa olla selvänä” -tapahtumista ja alkoholinkäytöstä sekä teatteriesityksestä alkoholikasvatuksen keinona. Yleisesti ottaen nuoret kokivat tapahtuman käsitelleen heille ajankohtaisia asioita, ja että he saivat tapahtumasta tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä. Tapahtuma sai myös monet nuoret miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita ja se vaikutti heidän mielipiteisiinsä. Nuorten mielestä teatteriesityksistä sai lisää päihdeasiin liittyvää tietoa ja päihdeasiin liittyvien asioiden käsittely lisääntyi. Teatteriesitysten koettiin myös tukevan visuaalista oppimista ja helpottavan käsiteltävän asian oppimista. Lisäksi teatteriesitykset olivat nuorten mielestä mielenkiintoinen tapa käsitellä päihdeasioita, ja ne antoivat mahdollisuuden sekä samaistua esityksen henkilöihämoihin että oman mielikuvituksen käyttöön. Vain muutamat yksittäi-

set nuoret kokivat, että jokin muu valistuskeino on teatteriesitystä parempi. (Salmi & Uotila 2013.)

Kaikki neljä tapahtumaan osallistunutta koulua olivat kiinnostuneita opinnäytetyön tuloksista varsinkin oman koulunsa osalta. Kahteen kouluun tehtiin annettun ajan puitteissa luentosuunnitelmat ja PowerPoint-esitykset. Tuloksista käytiin kertomassa Moision koulun koko opettajankunnalle (noin 30 opettajaa) ja Perniön yhteiskoulun oppilashuoltoryhmässä koulun rehtorille, koulukuraattorille, opinto-ohjaajalle ja erityisopettajalle. Esitysten jälkeen oli varattu hetki aikaa vapaalle keskustelulle aiheesta. Kaksi koulua ilmoitti, ettei heillä ole mahdollisuutta ottaa vieraita vastaan, joten heille toimitettiin sähköisesti PowerPoint-esitys ja valmis opinnäytetyö.

”Saa olla selvänä” -tapahtumia pidettiin hyvänä valistuskeinona ja vaihteluna tavalliselle opetukselle. Koulukohtaisista tuloksista kertominen koettiin hyödylliseksi, koska opettajat saivat palautetta kouluilla annetusta päihdevalistuksesta ja tietoa nuorten päihdeidenkäyttöön liittyvistä asenteista ja kokeiluista. Koulukohtaiset tulokset herättivät myös vilkasta keskustelua nuorten päihdeidenkäytön paikallisista trendeistä ja niiden näkymisestä koulun arjessa. Lisäksi Perniön yhteiskoulussa suunniteltiin tulosten esittelyä tutkimukseen osallistuneille nuorille, jotta he saavat totuudenmukaista tietoa esimerkiksi siitä, kuinka moni ikätovereista on kokeillut alkoholia.

VAIHTELULLA VAIKUTTAVUUTTA OPETUKSEEN?

Teatteriesitys on kiinnostava, erilainen tapa antaa päihdevalistusta. ”Saa olla selvänä” -tapahtumien todellista tehokkuutta on kuitenkin vaikea arvioida välittömästi. Tutkimuksen toistaminen kahden–kolmen vuoden kuluttua antaisi viitteitä siitä, miten tapahtumaan osallistuminen oikeasti vaikuttaa nuorten päihdekäyttäytymiseen. Opetus- ja terveydenhuoltohenkilökunta voisi hyödyntää tutkimuksen tuloksia esimerkiksi järjestämällä opiskeltaviin aiheisiin liittyviä, tosiasioihin ja oikeaan elämään perustuvia teatteriesityksiä. Nuoret voisivat osallistua esityksiin eri tavoin, kuten käsikirjoittajina, näyttelijöinä tai katsojina, jolloin esityksen henkilöhahmoihin samaistuminen ja oman mielikuvituksen käyttö

mahdollistuisivat. Opetusmenetelmän tulisi ylipäättään olla humoristinen, visuaalinen, havainnollistava ja vaihtelua perinteiseen luento-opetukseen ollakseen tehokas. Myös kuvien ja videoiden käyttäminen sekä nuoria osallistava avoin ja kaikkien mielipiteet hyväksyvä keskustelu ovat keinoja, joita voisi hyödyntää opetuksessa.

LÄHTEET

MIMO – Moving In, Moving On! 2011a. MIMO Fakta. Viitattu 3.4.2013 <http://mimo.ee/mimo-fakta/>.

MIMO – Moving In, Moving On! 2011b. Mikä on MIMO? Viitattu 3.4.2013 <http://mimo.ee/mika-on-mimo/>.

MIMO – Moving In, Moving On! 2011c. Tapahtumat. Viitattu 3.4.2013 <http://mimo.ee/tapahtumat>.

Rantanen, A. 2007. Nuorten ja ammattilaisten näkökulmia ehkäisevään päihdetyöhön. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Pori: Tampereen yliopisto.

Salmi, J. & Uotila, E. 2013. Ehkäisevää päihdetyötä nuorille – Esittävä taide alkoholivalistuksen keinona. Opinnäytetyö. Hoitotyön koulutusohjelma. Turun ammattikorkeakoulu.

Sosiaali- ja terveysministeriö STM 2002. Eurooppalainen alkoholipolitiikka. Suomen, EU:n ja WHO:n Euroopan aluetoimiston keskeiset alkoholipoliittiset asiakirjat. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:18. Helsinki. Viitattu 3.4.2013 <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/euroalkopolitiikka/euroalko.pdf>.

Yliruokanen, K. 2004. Miksi vain puoli totuutta? Huumevalistuksen mahdollisuudet ja huumeisiin liittyvät tiedon tarpeet. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Suunnitelma opinnäytetyön tulosten raportoinnista Moisioion koulun
opettajakunnan kokouksessa 13.3.2013, aikaa varattu enintään 15 min

Tavoitteet (tiedolliset, taidolliset, asenteelliset)	Kuulija saa lisää tietoa päihdevalistuksen ongelmista, tehokkaan päihdevalistuksen keinoista sekä nuorten mielipiteistä koskien ”Saa olla selvänä” -tapahtumia. Kuulija arvioi omia näkemyksiään tehokkaasta päihdevalistuksesta ja sen tarpeellisuudesta. Kuulija miettii, voisiko hän hyödyntää uusia tietoja työssään.
Sisältö	MIMO-hanke ja ”Saa olla selvänä” -tapahtumat lyhyesti Suomalaisen päihdevalistuksen ongelmakohtia Tehokkaan päihdevalistuksen keinoja Tutkimuksen tulokset Yhteenveto tuloksista
Menetelmät	PowerPoint-esitys Taulukot monivalintakysymysten tuloksista Keskustelu (mahdollisuus esittää kysymyksiä)
Aika	Hankkeen esittely 1 min ”Saa olla selvänä” -tapahtumien kuvaus 1 min Päihdevalistuksen ongelmia 1,5 min Tehokkaan päihdevalistuksen keinoja 1,5 min Tulokset (taulukot) 5 min Tulokset (sanalliset) 2 min Yhteenveto, keskustelu ja palaute 3 min Yhteensä 15 min
Arviointi	Suullisen palautteen kerääminen esityksen lopuksi

Suunnitelma opinnäytetyön tulosten raportoinnista Perniön yläkoulun oppilashuoltoryhmässä 27.3.2013, aikaa varattu enintään 20 min

Tavoitteet (tiedolliset, taidolliset, asenteelliset)	Kuulija saa lisää tietoa päihdevalistuksen ongelmista, tehokkaan päihdevalistuksen keinoista sekä nuorten mielipiteistä koskien ”Saa olla selvänä” -tapahtumia. Kuulija arvioi omia näkemyksiään tehokkaasta päihdevalistuksesta ja sen tarpeellisuudesta. Kuulija miettii, voisiko hän hyödyntää uusia tietoja työssään.
Sisältö	Suomalaisnuorten päihteidenkäytön trendejä Tilastotietoa suomalaisnuorten alkoholinkäytöstä MIMO-hanke ja ”Saa olla selvänä” -tapahtumat lyhyesti Suomalaisen päihdevalistuksen ongelmakohtia Tehokkaan päihdevalistuksen keinoja Tutkimuksen tulokset Yhteenveto tuloksista
Menetelmät	PowerPoint-esitys Taulukot monivalintakysymysten tuloksista Keskustelu (mahdollisuus esittää kysymyksiä)
Aika	Suomalaisnuorten päihteidenkäytön trendeistä 1 min Tilastotietoa alkoholinkäytöstä 1 min Hankkeen esittely 1 min ”Saa olla selvänä” -tapahtumien kuvaus 1 min Päihdevalistuksen ongelmia 1,5 min Tehokkaan päihdevalistuksen keinoja 1,5 min Tulokset (taulukot) 5 min Tulokset (sanalliset) 3 min Yhteenveto, keskustelu ja palaute 5 min Yhteensä 20 min
Arviointi	Suullisen palautteen kerääminen esityksen lopuksi

MIMO – Moving In, Moving On! Application of Art Based Methods to Social and Youth Work

- EU:n rahoittama hanke
1.11.2010-31.12.2013
- Pääyhteistyökumppanina Turun AMK
- Kohderyhmänä 13-17-vuotiaita, erityisesti syrjäytymisvaarassa olevia nuoria
- Tarkoituksena kehittää soveltavan taiteen työskentelymenetelmiä nuoris- ja sosiaalityön käyttöön

”Saa olla selvänä”-tapahtumat

- MIMO-hankkeen puitteissa toteutettuja teatteriesityksiä
- Tarkoituksena antaa alkoholivalistusta nuoria osallistavasti
- Järjestettiin syksyllä 2012 neljässä Salon yläkoulussa (Perniö, Hermanni, Lauri ja Moisio) seitsemäsluokkalaisille
- Palaute saatiin yhteensä 386 nuorelta, joista 212 oli tyttöjä ja 172 poikia
- Tyttöjen ja poikien välillä ei juurikaan eroja koko aineistoa tarkasteltaessa
- Perniön yhteiskoulusta tapahtumasta antoi palautetta 63 nuorta, 38 tyttöä ja 25 poikaa

Tapahtumien toteutus

- Terveystoimintaopiskelijoita ja teatteri-ilmaisunohjaajaopiskelijoita toteuttamassa
- Kolme lyhyttä näytelmää yläasteikäisistä nuorista ja alkoholinkäytöstä
- Ohjattua, luottamuksellista purkukeskustelua pienryhmissä näytelmien aiheista
- Palautelomake

Nuorten päihteidenkäytön trendejä Suomessa

- Raittius on yleistynyt 2000-luvulla
- Alkoholinkäyttö ja humalajuominen ovat vähentyneet
- 8.- ja 9.-luokkalaisten alkoholinkäyttö vahvaan humalaan asti ja ylipäätään ovat vähentyneet
- Laittomien huumeiden käyttö on yleistynyt, ja siinä on alueellisia eroja

Suomalaisnuorten alkoholinkäyttö

- Nuorten terveystapatutkimus 2011:
95 % 12-vuotiaista on täysin raittiita
66 % pojista ja 58 % tytöistä oli edelleen raittiita 14-vuotiaina
- Kouluterveyskysely 2010/2011:
43 % 8.- ja 9.-luokkalaista ei käytä lainkaan alkoholijuomia
- Vilpas 2008:
46 % 9.-luokkalaista ei käytä alkoholia lainkaan
- Pirskanen 2007:
49 % 14-15-vuotiaista oli raittiita

Suomalaisen päihdevalistuksen ongelmia

- Sirola 2004: Alkoholinkäyttöön liittyvä opetus ei toteudu kouluissa nuorten haluamalla tavalla, opetus on vanhanaikaista ja liika keskustelu alkoholiasioista herättää mielenkiinnon niitä kohtaan.
- Yliruokanen 2004: Suomalainen huumevalistus on epärealistista ja liiallisen pelottelun ja kärkeistyksen myötä valistuksesta tulee epäuskottavaa. Valistusta annetaan nuorille ”ylhäältä alaspäin” ja heidän pitäisi olla passiivisia tiedon vastaanottajia.

Tehokkaan päihdevalistuksen keinoja

- Nuorisolähtöisyys ja käytännönläheisyys
- Vuorovaikutteisuus valistajan ja nuorten välillä, nuorten osallistaminen
- Audiovisuaalisuus
- Valistajan todellinen asiantuntijuus ja ajantasainen tieto
- Lyhyellä aikavälillä ilmenevien haittojen huomiointi
- Ajoitus → valistus aloitetaan riittävän aikaisin

Lähteet: Rantanen 2007; Yliruokanen 2004; Jaatinen 2000

Kyselylomake eli mitä kysyttiin?

- Sukupuoli
- Neljä väittämää, joihin vastattiin asteikolla 1-5
- Kaksi monivalintakysymystä
- Kaksi avointa kysymystä

”Tapahtuma käsitteli minulle ajankohtaisia asioita”

	erittäin paljon f / %	paljon f / %	jonkin verran f / %	vain vähän f / %	ei ollenkaan f / %
Kaikki koulut (n=380)	40 / 11	68 / 18	124 / 33	62 / 16	86 / 22
Perniön yhteiskoulu (n=62)	8 / 13	17 / 27	15 / 24	13 / 21	9 / 15

"Sain päivän aikana tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä"

	erittäin paljon f / %	paljon f / %	jonkin verran f / %	vain vähän f / %	ei ollenkaan f / %
Kaikki koulut (n=385)	122 / 32	133 / 34	92 / 24	29 / 8	9 / 2
Perniön yhteiskoulu (n=63)	30 / 48	18 / 28	12 / 19	3 / 5	- / -

"Tapahtuma sai minut miettimään alkoholinkäyttöön liittyviä asioita"

	erittäin paljon f / %	paljon f / %	jonkin verran f / %	vain vähän f / %	ei ollenkaan f / %
Kaikki koulut (n=386)	113 / 29	120 / 31	108 / 28	29 / 8	16 / 4
Perniön yhteiskoulu (n=63)	26 / 41	21 / 34	14 / 22	2 / 3	- / -

"Tapahtuma vaikutti mielipiteeseeni alkoholinkäytöstä"

	erittäin paljon f / %	paljon f / %	jonkin verran f / %	vain vähän f / %	ei ollenkaan f / %
Kaikki koulut (n=384)	74 / 19	91 / 24	106 / 28	50 / 13	63 / 16
Perniön yhteiskoulu (n=63)	14 / 22	25 / 40	13 / 21	4 / 6	7 / 11

"Itse aion kokeilla tai aloittaa alkoholin käytön"

	en koskaan f / %	18-vuotiaana f / %	alle 18-vuotiaana f / %	olen jo kokeillut alkoholia f / %
Kaikki koulut (n=379)	109 / 29	184 / 49	23 / 6	63 / 16
Perniön yhteiskoulu (n=63)	15 / 24	34 / 54	9 / 14	5 / 8

"Miksi teatteriesitys on mielestäsi hyvä tapa kertoa alkoholinkäytön riskeistä ja haittavaikutuksista?"

- 96 % nuorista vastasi kysymykseen
- 25 nuorta ei osannut ottaa kantaa asiaan
- Neljän nuoren mielestä esitys ei ole hyvä tapa antaa alkoholivalistusta
- Nuorten mielestä teatteriesitys
  - lisää tiedon määrää ja asian käsittelyä
  - tukee visuaalista oppimista
  - on mielenkiintoinen tapa käsitellä asiaa
  - helpottaa asian oppimista
  - mahdollistaa esityksen henkilöihin samaistumisen
  - mahdollistaa oman mielikuvituksen käytön

"Mitä muuta haluaisit sanoa?"

- 65 % nuorista vastasi kysymykseen
- Hyödyllisiä palautteita saatiin 181, 87 kommentissa todettiin ettei tapahtumasta ole erityistä sanottavaa ja 19 kommenttia oli asiattomia
- Palautetta saatiin esityksen sisällöstä ja näyttelijöistä
- Nuoret kertoivat myös omia ajatuksiaan päihteidenkäytöstä ja esityksen vaikutuksista heihin

Kehittämisaajatuksia nuorilta

- Muita päihteitä olisi kaivattu mukaan esitykseen
- Vastaavaa tapahtumaa toivottiin myös tupakasta ja huumeista
- Esityksen kohderyhmäksi ehdotettiin vanhempia oppilaita
- Vanhempien roolia olisi voitu näytelmissä korostaa
- Näytelmien purkoa pidettiin sekä hauskana että tylsänä
- Kyselylomake olisi voinut olla selkeämpi

Yhteenvetoa

- Ainoastaan noin viidesosa nuorista oli sitä mieltä, että tapahtuma ei käsitellyt heille ajankohtaisia asioita ollenkaan
- Vain pieni osa koki, ettei saanut tapahtumasta ollenkaan tärkeää tietoa alkoholinkäytön haitoista tai riskeistä ja että tapahtuma ei saanut heitä miettimään lainkaan alkoholinkäyttöön liittyviä asioita
- Yli puolet nuorista koki tapahtuman vaikuttaneen mielipiteisiinsä vähintään jonkin verran
- Teatteriesitys koettiin eri oppimistapoja tukevaksi valistuskeinoksi, joka esimerkiksi lisää nuorten tietämystä alkoholinkäytön haitoista ja riskeistä sekä herättää päihteidenkäyttöön liittyviä ajatuksia

Lähteet:

- Jaatinen, J. 2000. Viattomuuden tarinoita. Nuoret päihdekulttuurinsa kuvajoina. Stakesin raportteja 251. Helsinki: Stakes.
- MIMO – Moving In, Moving On! 2011 a. Tapahtumat. Viitattu 12.10.2012 <http://mimo.ee/tapahtumat/>.
- MIMO – Moving In, Moving On! 2011 b. Mikä on MIMO? Viitattu 12.10.2012 <http://mimo.ee/mika-on-mimo/>.
- Pirkkanen, M. 2007. Nuorten päihteidenkäytön estäminen. Varhaisen puuttumisen malli koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Väitöskirja. Hoitotieteen laitos. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Räsänen, S., Pää, L., Lindfors, P., Tiirikainen, M. & Rimpelä, A. 2011. Nuorten terveysraporttikäytännön 2011. Tupakkatuotteiden ja päihteiden käytön muutokset 1977–2011. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 29.10.2012 http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=3320152&name=DLFE-16067.pdf.
- Raitasalo, K., Huhtanen, P., Mäkkälä, M. & Ahlström, S. 2012. Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2011. ESPAD-tutkimusten tulokset. Raportti 59/2012. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 30.10.2012 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90753/JURN_ISBN_978-952-245-735-6.pdf?sequence=1.
- Rantanen, A. 2007. Nuorten ja ammattilaisten näkökulmia aikaisempaan päihdeongelmien. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Pori: Tampereen yliopisto.
- Sirola, K. 2004. Perheiden yhteiskäsitteellisten ja kasvatuksen näkökulmista nuorten alkoholin käyttöä ja alkoholin käyttöön alkuperästä. Väitöskirja. Lääketieteiden ja terveyslaitosten tiedekunta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 2012. Kouluterveysseulaukseen yhdistetyt aineistot vuosina 2000/2001–2010/2011. Viitattu 29.10.2012 <http://info.stakes.fi/kouluterveysseulaukset/index.htm>.
- Vilpas, H. 2008. Nuorten tupakkaini. Sosiodemografisten ja äänin liittyvien tekijöiden yhteys nuorten tupakkainin sekä tupakkainin yhteys päihteiden käyttöön. Pro gradu -tutkielma. Hoitotieteen laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Yliniukkanen, K. 2004. Mikä vain puoli totuutta? Huumevalitusten mahdollisuudet ja huumeisiin liittyvät tiedon tarpeet. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

KIITOS !

